

Ku dhaqan Xafiis D.

Faafinta **Rasmiga ah**
الرسمية **الجريدة**
Official **Bulletin**

EE JAMHUURIYADDA SOOMAALIYA

Sanadka 10aad

Muqdisho, 31 Maarso 2023

Lr. 1

**Waaxda Maamulka Faafinta Rasmiga ah
Ee Xafiiska Garyaqaanka Guud ee Dawladda**

FAAFIN BILAHA SOO BAXAY

Qiimaha waa \$XXX Dollar, lambar waliba – **RUKUNKA:** Sanaddii waa \$XXX Dollar, Soomaaliya gudaheeda – Dibaddeedana waa \$XXX Dollar. Rukunka la weydiisto waqtiga loo gooyay wuxuu ka bilaabmaa 1 Janaayo. Qiimaha Qoritaanku F.R halkii sadar iyo wixii ka yar waa \$XXX Dollar – Rukunka iyo Qoritaanku waxaa la weydiistaa Laanta Maamulka Faafinta Rasmiga ah – Lacagta waxaa lagu bixiniyaa Xafiiska Canshuuraha ee Wasaaradda Maaliyadda.

KOBNIIN

BOGGA KOOWAAD

SHARCI

W.M

BOGGA LABAAD

XEER

BOGGA SEDDEXAAD

TALOOYIN, ISGAARSIIN, OGAYSIIS, IWM

BILAHA

JANUARY, FEBRUARY, MAARSO

2023

FEDERAL REPUBLIC OF SOMALIA
OFFICE OF THE PRESIDENT

SHARCI LR.010
OGOLAANSO ANSIXINTA HINDISE SHARCIYEEDKA LAGU HAGAYO
NIDAAM MAALIYEEDKA KHEYRAADKA DHULKA HOOSTIISA

Taariikh: 20 Maarso 2023

MADAXWEYNAHA J.F.S.,

- MARKUU ARKAY:** Qodobka 87^{aad}, Faqradda 1^{aad} iyo Faqradda 2^{aad} iyo 85^{aad} ee Dastuurka KMG.
- MARKUU ARKAY:** Qodobka 90^{aad}, Xarafka "F" ee Dastuurka KMG.
- MARKUU ARKAY:** Warqadda Gudoomiyaha Golaha Shacabka XGGSH/0238/B11/23, ku taariikheysan 14/03/2023, kuna saabsan **Soo Gudbin Hindise Sharciyeedka Lagu Hagayo Nidaam Maaliyeedka Kheyraadka Dhulka Hoostiisa.**
- MARKUU TIXGELIYAY:** Baahida loo qabo in la ansixiyo lana meel-mariyo Sharcigan.

Waxa uu Madaxweynuhu soo saaray sharcigan:

Qodobka 1^{aad}

Laga billaabo marka uu Madaxweynuhu saxiixo Sharcigan, waxa si rasmi ah loo oggolaaday Sharciga Lagu Hagayo Nidaam Maaliyadeedka Kheyraadka Dhulka Hoostiisa.

Qodobka 2^{aad}

Marka uu Madaxweynaha J.F.S. saxiixo Sharcigan, waxa lagu soo daabici doonaa Faafinta Rasmiga ah ee Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya.

JAMHUURIYADDA FEDERAALKA SOOMAALIYA
XAFIISKA HANTIDHAWRKA GUUD
DIWAAN NO: HAN-031-23
TAARIIKH: 26-03-2023
SAXIIX: _____
HANTIDHAWRAHA GUUD
AVV. Ahmed Isse Gutale

Madaxweynaha J. F.S

Mudane Dr. Xasan Sheekh Maxamuud

**JUMHUURIYADDA FEDERAALKA
SOOMAALIYA**

GOLAHA SHACABKA

**HINDISE SHARCIYEEDKA LAGU HAGAYO
NIDAAM MAALIYADEEDKA KHEYRAADKA
DHULKA HOOSTIISA**

CUTUBKA IAAD: QODOBBO GUUD

Qodobka 1aad: Magaca iyo Baaxadda Sharcigan

- 1) Sharcigan waxaa lagu magacaabaa Sharciga Lagu Hagayo Nidaam Maaliyadeedka Kheyraadka Dhulka Hoostiisa.
- 2) Sharcigani wuxuu nidaaminayaa arrimaha maaliyadeed iyo cashuureed ee la xiriira soo saarista iyo ka faa'iidaydiga khayraadka Batroolka iyo Macdanta si waafaqsan Sharciga Batroolka Lr.19 ee Febraayo 8, 2020^{ka} iyo Sharciga Macdanta Lr. 7 ee Janaayo 9, 1984^{ka}.
- 3) Sharcigani wuxuu faahfaahinayaa arrimo cashuureed u gaar ah cidda ka shaqaynaya qodista khayraadka dhulka hoostiisa.

Qodobka 2aad: Erey-bixin

Erayada soo socda, haddii aan Sharcigan gudihiisa si kale loogu fasirin, waxaa loola jeedaa eray kasta fasiraadda ku hor qoran:

- 1) "Xaddiga kaasoo galey" Waxaa loola jeedaa caddadka iyo xaddiga ama faa'iido, dayn dhaaf, adeegyo ay isu qabanayaan, isticmaal hanti maguuraan kasta oo qof qof kale u gudbiyo, ha ahaato lacag ay isu wareejiyeen ama hanti, ka jarista waajibtaadka cashuur, tayada adeegyada, isticmaalka lacagta, isticmaalka hantida ama wixii kale ee adeeg ah. Iyadoo lagu qiimeeyey laguna jaan gooyey qiimaha suuqa.
- 2) "Sanduuqa dayactirka deegaanka" Waxaa loolaa jeedaa sanduuqa loo abuuray in uu daboolo ama lagu bixiyo kharashaadka ku baxaya marka laga guurayo goobta wax laga qodayey, dayactirka goobta la deganaa iyo hawlaha ku baxaya rarista. Lacagta loo qoondeeyey sanduuqa waa lacag ka madax bannaan hawlaha qodista khayraadka. Wasaaradda Batroolka ayaa mas'uul ka ah hawlahaas.
- 3) "Cidda ay isku xiranyihiin" waxaa loola jeedaa Labo qof ama shirkado oo uu ka dhaxeeyo xariir qaraabo, shuraako ganacsi, iyo xariir laga fahmi karo daneysi.
- 4) "Aagga qandaraaska" waxaa loola jeedaa goobta oggolaanshaha heshiis wax-soo-saar wadaag lagu bixiyey.
- 5) "Qiiimaha" waxaa loola jeedaa hantida kharashaadka ku baxay dhismaha, kharashaadka warshadeynta, kharashaadka soo saarista hantida, kharashaadka dayactirka, kharashaadka wax-ka-beddelka, kharashaadka rakibitaan, kharashaadka iibinta iyo kharashaadka la xariira helida ama iibinta hantidaas.
- 6) "Saliidda Ceyriin" waxaa loola jeedaa macdan saliid ah oo aan la sifeyn iyo dhammaan haydar-karboonnada (Hydro Carbon) dareera ama laga miiray gaaska dabiiciga ah.
- 7) "Barta laga dirayo ama laga rarayo" waxaa loola jeedaa meesha lagu uruuriyo ama laga daabulayo batroolka.
- 8) "Aagga qodista iyo horumarinta" waxaa loola jeedaa aagga dhuleed/badeed ee loo qoondeeyey in laga qodo lagana hormariyo batroolka ama macdanta, sida uu dhigayo heshiiska wadaagga wax-soo-saarka.
- 9) "Kala wareejin" waxaa loola jeedaa hantida la iibiyey, la beddeshay ama qayb wareejiisay.
- 10) "Aagga uu koobayo sharciga oggolaanshaha qodista khayraadka" waxaa loola jeedaa goobta qandaraaslaha loogu oggolaaday inuu ka baaro kheyraadka dabiiciga.
- 11) "Sahaminta" waxaa loola jeedaa baadigoob kheyraadka dabiiciga.
- 12) "Qodista wixii laga helay" waxaa loola jeedaa macdanta lagu helay baadigoobta ama sahaminta.
- 13) "Halka laga soo saarayo" waxaa loola jeedaa goobta macdanta loo asteeyey in laga soo saaro ama laga qodo.

- 14) "Heshiiska qodista khayraadka dhulka hoostiisa" waxaa loola jeedaa heshiiska wax-soo-saarka wadaagga ee batroolka/macdanta oo ay dawladdu bixisay.
- 15) "Hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa" waxaa loola jeedaa hawlaha la xiriira batrool qodista iyo hawlaha macdan qodista.
- 16) "Shatiga qodista khayraadka dhulka hoostiisu" waa oggolaanshaha (shati) loo bixiyey batroolka iyo shatiga macdan qodista.
- 17) "Heshiiska iibinta" waxaa loola jeedaa shirkad heysata shatiga qodista khayraadka dhulka hoostiisa in shirkad kale ay ka iibin karto shatigaas iyado oo ay ku beddelan karto lacag cad iyo waxii la halmaala.
- 18) "Financial instrument" waxaa loola jeedaa kharashka la halmaala dulsaarka iyo waxyaabaha kale sida ku qeexan Sharciga Caalamiga ah ee xogta maaliyadda (International Financial Reporting Standards).
- 19) "Aagga shatiga/Liisanka " waxaa loola jeedaa goobta shatiga heshiis wax-soo-saar wadaag lagu bixiyey.
- 20) "Xuquuqda macdanta" waxaa loola jeedaa oggolaanshaha (shati) loo bixiyey macdanta iyo shatiga qodista macdan.
- 21) "Hawlaha macdanta" waxaa loola jeedaa qodista iyo sahminta macdanta la rajaynayo.
- 22) "Macdanta" waxaa loola jeedaa macdanta dabiiciga ah ee lala soo bixi karo sida dhagaxda qiimaha leh oo loo adeegsan karo warshadeynta, wax-soo-saarka beeraha iyo waxii lamid ah.
- 23) "Shatiga macdan qodista" waxaa loola jeedaa shatiga lagu bixiyey heshiiska wax-soo-saar wadaaga macdanta.
- 24) "Qodista macdanta" waxaa loola jeedaa soo saarista macdanta.
- 25) "Gaaska dabiiciga ah" waxaa loola jeedaa dhamaan hydrocarbon-nada gaaska ah iyo kuwa aan falgelin, oo ay ka mid yihiin gaaska qoyan, gaaska qalalan, gaaska ka koreeya saliidda iyo midka ka hara, kadib marka hydrocarbon-ka dareera laga saaro gaaska qoyan, oo aan ahayn saliidda ceyriin.
- 26) "Xuquuda Lahaanshaha ee mudnaanta leh" waxaa loola jeedaa lacag bixinta mudaysan (tusaale ahaan sanadkiiba mar) oo la xiriirta xuquuq lasocota lahaanshaha kheyraadka dhulka hoostiisa, laakiin qodobadaan 4 iyo 14 ma khuseeyaan.
- 27) "Batroolka" waxaa loola jeedaa hydrocarbon kasta oo iskiisa u sameysmay, halahaado qaab gaas, dareere ama adke.
- 28) "Hawlaha Batroolka" waxaa loola jeedaa hawl looga danleeyahay in lagu sahmiyo batroolka lagu baarro, hormariyo, soo saaro, iibiyo ama lagu dhoofiyo batrool iyo in lagu dhiso, lagu taago, lagu hawlgeliyo dhismooyin, kaabayaal iyo xarumo loo adeegsanayo horumarinta, wax-soo-saarka iyo dhoofinta batroolka ama dib u habeynta ama kala furfurista dhismo kasta oo kamid ah kaabayaashaas ama xarumahaas.
- 29) "Xuquuqda Batroolka" waxaa loola jeedaa qaybta uu xaqa u leeyahay qandaraaslaha ku jira heshiiska wadaagga wax-soo-saarka.
- 30) "Lacagta soo xerootey" waxaa loola jeedaa lacagaha laga helay hantida la iibiyey.
- 31) "Habka shaqada" waxaa loola jeedaa xeer nidaamiye lagu qeexi doono qaabka shaqo wadaagga ee Wasaaradda Maaliyadda iyo Wasaaradda Batroolka & Macdanta.
- 32) "Heshiiska wax-soo-saarka wadaag" waxaa loola jeedaa heshiis la galay ama la bixiyey, kasoo qandaraasluhu ku helayo saami kamid ah shidaalka lagu soo saaro hawlaha batroolka, saamigaas oo loogu beddelayo hawlihii uu qabtay.
- 33) "Rajayn" waxaa loola jeeda waxa la filayo in la heli karo oo la xariira macdanta.

- 34) "Hay'adda korjoogteynta batroolka" waxaa loola jeedaa Hay'adda Batroolka Soomaaliyeed.
- 35) "Deganaansho" waxaa loola jeedaa shirkad laga abuuray gudaha Dalka Soomaaliya ama sanadka cashuureedka gudihiisa maamulka shirkadu ay dagan yihiin Soomaaliya.
- 36) "Hay'adda Maamulka Dakhliga" Waxaa loola jeeda Wasaaradda Maaliyadda ee masuulka ka ah arrimaha Dakhliga.
- 37) "Sharciga dakhliga" waxaa loola jeeda Sharciga Maamulka Dakhliga.
- 38) "Aagagga kala duwan ee hawlaha macdan qodista" waxaa loola jeeda shaqooyinka wax-soo-saarka macdaneyd ee ka socda goobaha kala duwan in aagga weliba loo xisaabinayo gaarkiisa.
- 39) "Aagagga kala duwan ee hawlaha batroolka" waxaa loola jeeda shaqooyinka wax-soo-saarka batroolka ee ka socda goobaha kala duwan in aagga weliba loo xisaabinayo gaarkiisa.
- 40) "Eexasho" waa isfaham u dhaxeeya dad wax kala iibsada si aan waafaqsaneyn qiimaha suuqa (Transfer pricing rules).
- 41) "Milkiyadda lahaanshaha" waxaa loola jeedaa lahaanshaha tooska ah iyo midka dadbanba.
- 42) " Qiimeynta sanadle ee Rasamaalka" waxaa loola jeedaa qiimaha lagu soo iibsaday oo laga jaray qoondaymaha hay'addaha cashuuraadku u qoondeeyeen in xaquuqda laga gooyo si loo dhawro cadaalad ahaanshaha cashuurta lagu waajibiyey.
- 43) "Qiimaynta sanadle" waxaa loola jeedaa Sannad Cashuureedka.
- 44) "Wiqiyad (Ounce)" waxaa loola jeedaa halbeegga lagu cabiro macdanta iyo waxii lamid ah oo u dhiganta 28 gram.

Qodobka 3aad: Cidda Sharcigani Ku Waajibay

- 1) Sharcigani waxaa lagu fulinayaa cid kasta oo fulinaysa hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa ee ruqsad haysta ama aan haysan.
- 2) Si looga hortago in la baalmaro Sharcigan, Wasaaradda Maaliyadda, iyadoo kaashanaysa Wasaaradda Batroolka iyo Macdanta, waxay soo saari kartaa xeer-nidaamiyeyaal lagu ballaarinayo xadka Sharcigaan si loogu dabaqo qandaraas-hoosaadleyaalka ka shaqaynaya hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa. Marka la soo saarayo xeer-nidaamiyeyaal ka ku xusan faqradda 2aad ee Qodobkan, Wasaaradu waxay tixgelinaysaa arrimaha soo socda:
  - a) Haddii qandaraas hoosaadluhu uu yahay mid la shirkoobay/bahwadaag ganacsi la ah cidda fulinaysa hawlaha qodista khayraada dhulka hoostiisa;
  - b) Haddii qandaraas hoosaadluhu yahay rukhsadle idman kaasi oo u xilsaaran fulinta howlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa.
  - c) Haddii qandaraas hoosaadluhu samaynayo hawlgallo muhiim ama kaabayaal u ah shaqada qodista khayraadka dhulka hoostiisa;
  - d) Heerka qandaraas hoosaadluhu ku leeyahay howlaha soo saarista batroolka ama macaashka ka soo gelaya fulinta howlaha batroolka marka lala barbardhigo dhigiisa; iyo
  - e) Haddii ujeeddada ugu weyn ee xiriirka ka dhaxeeya qandaraaslaha iyo qandaraas hoosaadleyaalka tahay in lagu yareeyo ama looga baaqsado bixinta cashuur ku waajibi lahayd si waafaqsan sharcigan.

Qodobka 4aad: Cashuuraha uu Nidaaminayo Sharcigani

- 1) Cutubka 2aad iyo Cutubka 3aad ee sharcigaani waxay jidaynayaan xuquuqda lahaanshaha khayraadka laga qodo dhulka hoostiisa iyo cashuurta macaashka shirkadaha ku hawlan

godista khayraadka dhulka hoostiisa, iyadoo qaybta sharci ee 5aad ay nidaaminayso maamulka cashuurahaas.

- 2) Cutubka 4aad ee sharcigan wuxuu nidaaminayaa xaddiga cashuuraha ee ku cad heshiisyada qodista khayraadka dhulka hoostiisa, Cutubka 4aad waxay caddaynaysaa dhammaan cashuuraha oo ay ku jiraan furdooyinka, cashuuraha wax-soo-saarka, cashuurta macaashka shirkadaha, lahaanshaha xuquuqda khayraadka, cashuurta iibka iyo cashuuraha Maamul Goboleedyada, Gobalka Banaadir iyo Degmooyinka.

CUTUBKA 2AAD: BATROOLKA

Qodobka 5aad: Waajibinta Xuquuqda Lahaanshaha Khayraadka

- 1) Cid kasta oo haysta xuquuqaha batroolka waxaa ku waajibay in uu bixiyo xuquuqda lahaanshaha khayraadka ka hor celinta kharashka iyo wadaagga fa'iidada
- 2) Xuquuqda lahaanshaha khayraadka waxaa loo xisaabinayaa xaddiga lagu asteeyey sida ku cad Jadwalka 1aad Faqradda 1aad iyo 2aad.
- 3) Batroolka la soo saaray waxaa lagu cabirayaa: -
  - a) Barta cabirka sida ku cad heshiiska wadaagga wax-soo-saarka ee khuseeya; ama
  - b) Barta ay go'aaminayso Wasaaradda Batroolka haddii aan lagu caddayn heshiiska wax-soo-saar wadaagga.
- 4) Xaddiga batroolka lagu cabiray faqradda 3aad ee kor ku xusan, waxaa laga jarayaa wasakhda laga saaray batroolka.
- 5) Xuquuqda lahaanshaha ma waajibayso xaaladaha soo socda:
  - a) Batroolka lagu celiyay ceelka kadib oggolaanshaha Wasaaradda. Xuquuqda lahaanshaha khayraadka waxay waajibaysaa bixinteedu marka laga soo saaro ceelka.
  - b) Muunadaha laga qaado batroolka la soo saaray si loo taxliiliyo, tijaabiyo ama loo baaro. Haddii la iibiyo muunadahaasi waxaa ku waajibaya bixinta xuquuqda lahaanshaha khayraadka.
  - c) Batroolka ay ogolaatay Wasaaradda Batroolka si loogu isticmaalo:
    - i. Qiiq ama wixii kale ee sun ah ama dhib dhalinaya ee xiriir la leh hawlaha batroolka; ama
    - ii. Wax si toos ah loogu isticmaalay isla hawlaha soo saarista batroolka.
- 6) Xuquuqda lahaanshaha khayraadka waxaa la bixinayaa wakhtiga iyo qaabka loogu caddeeyey Cutubka 5-aad.

Qodobka 6aad: Meelmarinta Cashuurta Macaashka

- 1) Cidda ka shaqaynaya hawlaha batroolka waxaa ku waajibaya cashuurta macaashka siduu dhigayo (Sharci Lr. 5 ee soo baxay 5 Noofeembar 1966^{ka}).
- 2) Cashuurta macaashka laga qaadayo cidda ku hawlan shaqada batroolka waxaa loo xisaabinayaa, laguna cashuurayaa sida uu sharcigaani dhigaayo. Xeerarka iyo xadidaadda ka duwan sharcigaan ee ku jira sharciga lagu xusay faqradda 1-aad laguma dabakhi karo.
- 3) Cashuurta macaashka ee laga qaadi karo dadka ku lugta leh hawlaha aan ahayn batroolka waxaa lagu xisaabinaya, laguna cashuurayaa Sharciga cashuurta macaashka shirkadaha. (Sharci Lr. 5 ee soo baxay 5 Noofeembar 1966^{ka}).
- 4) Waa in la kala xisaabiyaa dakhliga ka soo xerooda iyo kharashaadka ku baxa hawlaha batroolka iyo kuwa aan batroolka ahayn ee shirkadda, si aan xisaab looga tegin.
- 5) Qiimaynta cashuurta sanadlaha shirkadda ku hawlan soo saarista batroolka waxaa lagu xisaabinayaa sida ku xusan faqradda 3aad ee jadwalka 1aad.

- 6) Xisaabinta cashuurta ku waajibaysa dakhliga shirkadda waxaa lagu salaynayaa dakhliga ka soo xarooda goobta ama ceelka laga soo saarayo batroolka ee ku wada yaalla hal xirmo. Xisaabinta ku saabsan khasaaraha ka go'aya dakhliga la cashuurayo waxaa loo raacayaa sida ku xusan Qodobka 7aad ee Sharcigan.
- 7) Marka la xisaabinayo cashuurta ku waajibtay dakhliga ka soo xerooda hawlaha batroolka waxaa loo xisaabinayaa sida soo socota:
  - a) Goob ama ceel kasta waxaa loo tixgelinayaa inuu ka madax-bannaan yahay goobaha ama ceelasha kale oo ay ku wada yaallaan hal xirmo gudaheed, waxaana ku waajibaya cidda in ay diyaariso xisaabaadkiisa gaarka ah;
  - b) qofka wuxuu xisaabanayaa dakhliga guud ee ka soo xarooday goobta ama ceelka, khasaaraha iyo cashuurta ku waajibtay goobtaas ama ceelkaas sanadkaasi.
- 8) Cidda agab ama qalab u adeegsada ceelal ama goobo kala duwan, waxaa loola dhaqmayaa in agabkaasi ama qalabkiisa uu iska iibiyay ama soo iibsaday xataa haddii lahaanshaha agabka ama qalabka uu qofku wareejiyay milkiyaddiisa uusan ka wareegin.
- 9) Haddii laba daraf ama ka badan ay ku shirkoobaan haysashada xuquuqda xirmo batrool, waxaa loo xisaabinaya mid kasta gaarkiisa.
- 10) Macaashka ka Dhasha kala iibsiga xuquuqda lahaansho ee xirma batrool waxaa lagu cashuurayaa 20%.
- 11) Qodobbada ku saabsan Isu-eexashada beec aan waafaqaysanayn beeca suuqa ayaa ku dhaqangalaya ganacsiga dhexmaray shirkado ganacsi wadaag ah:
  - a) kuwaas oo ka fulinaya howlo batrool soo saaris goob, ceel ama sifeyn batrool la soo saaray iyo wixii kale oo howlo la xiriira ah; ama
  - b) Macaamilka u dhaxeeya labo daraf iyo ka badan oo isla leh xuquuq batrool.

Qodobka 7aad: Howlaha Batroolka ee Kala Soocan

- 1) Howlaha batroolka ee khuseeya fulinta heshiis batrool waxaa loola dhaqmayaa in ay tahay mid gaar u taagan.
- 2) Marka goob kamid ah xirmo si gaar ah loogu asteeyo in laga soo saaro batrool:
  - a) Howlaha batroolka ee laga fuliyay xirmada ka hor astaynta goob ka mid xirmada si looga soo saaro batrool iyo howlaha batroolka ee laga fuliyay goobtii la asteeyay kadib astaynta waxaa loo tixgelinayaa in yihiin howl batrool laga fuliyay goob si gaar ah u astaysan.
  - b) Haddii ay jiraan howlo batrool oo laga fulinayo isla xirmada balse ka baxsan goob horay si gaar ah loogu asteeyay in laga soo saaro batrool waxaa loola dhaqmayaa aag cusub.
- 3) Haddii ay shirkaddu ka baxdo ama celiso qayb ka mid ah xirmada isla markaasina laga fuliyay howl batrool kadib astaynta goob laga soo saarayo batrool; waxaa howlahaasi batrool loo qaddarinayaa in laga fuliyay goobta loo asteeyay in laga soo saaro batrool.
- 4) Wasaaradda Maaliyadda oo masuul ka ah dakhliga, iyadoo la kaashanaya Wasaaradda ka masuulka ka ah arrimaha batroolka, waxay dejinayaa xeer-nidaamiyeyaal khuseeya
  - a) Qeexidda ama cadaynta howlaha batrool ee kala soocan; iyo
  - b) Sida loo maareynayo Xirmooyinka deriska ah iyo mideynta xirmooyin. Kala xadaynta iyo isku dhafka xuquuqaha batroolka.

Qodobka 8aad: Dakhliga La Cashuuri Karo Iyo Khasaaraha Laga Goyn Karo

- 1) Cashuurta ku waajibta dakhliga ka soo xarooda goob ama ceel sanadkiiba waxaa loo xisaabinayaa dakhliga soo xarooday oo laga jaray isugeynta kuwa soo socda:

- a) Kharashaadka sanadka ku baxay howlaha batroolka ee sanadkaas; iyo
- b) Khasaaraha sharcigu oggolyahay ee la xiriira fulinta howlaha batroolka kuwaas oo xisaabtood laga soo guuriyay sanadihii la soo dhaafay.
- 2) Marka laga jarayo kharashaadka iyo khasaaraha dakhliga ka soo xarooday howlaha batroolka ee ku sheegan faqradda laad, waxaa marka ugu horraysa dakhliga laga jarayaa kharashaadka kadibna khasaaraha.
- 3) Khasaaraha sharcigu oggolyahay ee laga jarayo dakhliga kuna sheegan faqradda laad, xarafka (b) waa kharashaadka ku baxay goob ama ceel shidaal sanadkaas kuwaas oo ka bata dakhliga soo xarooday sanadkaas.
- 4) Khasaaraha sharcigu oggolyahay ee laga jarayo dakhliga kaasi oo laga guurinayo sanadihii la soo dhaafay wuxuu socon karaa muddooyinka hoose hadba tii soo horraysa:
  - a) Haddii la wada bixiyo sanadkii la galay sida ku xusan faqradda laad, xarafka (b) ee qodobkan;
  - b) muddo afar iyo toban (14) sano oo ka billaabnaysa marka la ogaado in khasaaraha la galay; ama
  - c) Ilaa heshiiska wax-soo-saar wadaaggu dhammaanayo.
- 5) Waxaa reebban in khasaaro horay loo soo xisaabiyay lagana jaray dakhli in mar labaad laga jaro dakhli kale oo ka xarooday goob ama ceel shidaal.
- 6) Goob ama ceel kasta waxaa laga jarayaa keliya khasaarihisa. Waxaa reebban in khasaaro khuseeya goob ama ceel shidaal laga jaro goob ama ceel kale oo shidaal ama dakhli ka yimaada howl aanan khuseyn howlaha batroolka.
- 7) Khasaaro ka yimaada howl aanan khuseyn howlaha batroolka lagama jari karo dakhliga ka yimaada howlaha batroolka.

Qodobka 9aad: Dakhliga Ka Soo Baxa Deegaanada Kala Duwan ee Hawlaha Batroolka

- 1) Dakhli sanadeedka ee ka yimaada goob ama ceel shidaal waa isugeynta guud dakhliyada soo socda oo aan laga goyn kharash iyo khasaaro:
  - a) Dakhliga guud oo ah isugeynta kharashka loo celiyay iyo faa'iidada batroolka ee ku soo aadda shirkad kana soo xarooda batroolkii la soo saaray laguna iibiyay qiimaha suuqa si waafaqsan qodobka 4aad faqradiisa 2aad ee jadwadlka laad
  - b) Wixii dakhliga ka soo xarooda gedista hanti, ha ahaato mid guurto ama ma guurto ah oo ay ku jirto kala wareejinta xuquuqda batroolka, sida ku cad faqradda 4aad ee jadwalka laad.
  - c) Dakhliga ka soo xarooday sanadkaasi bixinta adeegyo, xoggo ama agabyo lagu fulinayo howl batrool;
  - d) Dakhli ka soo xarooday magdhow iyo lacagaha caymiska oo la xariira hawlaha qodista batroolka;
  - e) Lacagta ku hartay sanduuqa dayactirka deegaanka aagga shidaalka, sida lagu cadeeyey Qodobka 13aad.
- 2) Dakhliga laga helo Aaladaha maaliyadeed sida dulsarka raasamaalka iyo wixii la hal maala laguma darayo dakhliga ka soo xarooda goob ama ceel shidaal.

Qodobka 10aad: Kharashaadka Laga Goyn Karo Dakhliga

- 1) Kharashaadka ku sheeggan faqradda 2aad ee Qodobkaan waxaa laga jarayaa dakhliga sanadlaha ah ee ka soo xarooda goob ama ceel shidaal iyadoo la qaddarinayo shuruudaha soo socda:

- a) In kharashka la galay sanadkaasi uuna si toos ah u khuseeyo howlaha batroolka;
  - b) Kharashkaasi yahay mid dib loogu celin karo shirkadda si waafaqsan heshiiska wax-soo-saar wadaagga; iyo
  - c) Kharash kasta oo aan lagu diidin Qodobka 10aad ee sharcigaan.
- 2) Kharashaadku waa:
- a) Lacagaha la siiyey dawladda oo ay ku jiraan khidmad, xaquuqda lahaanshaha iyo cashuuraha aan ahayn macaashka;
  - b) Qiimaha ku baxay shaqada iyo hawlaha la qoondceeyey oo ay ka mid yihiin mushaaraadka oo ay ku jiraan gunnada shaqaalaha dawladda, qoondooyinka dib u dejinta shaqaalaha, daaweynta iyo caymiska nolosha iyo dakhliyada qofku jeebkiisa ka bixiyey ee dib loogu celinayo.
  - c) Qiimaha lagu soo iibiyey agabka, qalabka iyo sahayda;
  - d) Kharashka ku baxaya gaadiidka iyo shaqaalaha, qalabka, agabka iyo sahayda;
  - e) Karashaadka ku baxay adeegyada loo bahan yahay sida; korontada, biyaha, kharashaadka taleefonada oo ay fulinayaan gacan saddexaad oo laga soo iibsaday, waxaana ka mid ah qiimaynta kharashka, gudbinta xogta, sumadayn, sahanka, kormeerka iyo talooyinka la xiriira dhulka, injineernimada, kimisteriga, waxyeelada deegaanka, xisaabaadka, xisaab xirka, sharciga, maamulka shaqaalaha, qandaraasyada iyo alaabta lasoo iibsaday
  - f) Qarashaadka guud ee ku baxaya maamulka, waa inuusan ka badan karin 1% kharash sanadeedka qaybaha kale;
  - g) kharashaadka caymiska, dayactirka, bedellaadda ama bakhaarada lagu kaydinayo qalabka iyo sahayda;
  - h) Qoondooyinka loo meel mariyey in meel loo dhigo sanduuqa dayactirka deegaanka ee aagga laga qodayo batroolka;
  - i) Kharashka dheeriga ka noqda marka la isticmaalay qoondooyinka loo meel mariyey sanduuqa dayactirka deegaanka laga qodayo batroolka;
  - j) Qoondada dhiirigelinta Maalgashiga sanadle ee la ogolaaday iyadoo la tix gelinayo xuquuqda batroolka ee ku habboon sida ku xusan faqrada 4aad ee Jadwalka 1aad; iyo
  - k) Kharashaadka kale ee lagama maarmaanka ah ee lagu bixiyey aagagga la kala soocay ee hawlaha shidaalka.
- 3) Kharashaad kasta ha ahaado mid rasaamaaliya ama aanan ahayn waa laga jarayaa.

Qodobka 11aad: Kharashaadka Aan Laga Goyn Karin

Wax yaabahan soo socda ma noqon karaan kharashaad laga jari karo:

- 1) Kharashka Qiime dhaca ku yimaadda qalabka;
- 2) Kharashka lagu iibsaday xuquuqda batroolka oo ay ku jiraan qiimaha rasmiga ah ee lagula kala wareegay, lagu kala iibsaday, khasarihii ka dhashay kala iibsiga iyo khidmooyinkii lagu bixiyey qareennada iyo wixii dheeraad ah ee lagu bixiyey xuquuqaha kala duwan ee batroolka, laakiin qodobadaani ma quseeyaan waxa uu cadaynayo Qodobka 9aad farqadiisa 2aad (j) ee Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha;
- 3) Kharashka dulsarka raasamaalka iyo wixii la hal maala sida ku cad sharciga caalamiga ah ee xogta maaliyadda;
- 4) Xaquuqda lahaanshaha;
- 5) Kharashaaadka lagu iibsado qayb ka mid ah xuquuq batrool;
- 6) Kharash kasta oo ka badnaada xadka uu dhigay qodobka 11aad farqadiisa 5aad; iyo

- 7) Xaddiga lagu caddeeyey faqradda 2aad ee Jadwalka 3aad.
- 8) Lacagaha shirkaduhu bixiyeen markay ku guulaysteen qandaraaska (Gunnada heshiis saxiixidda).

Qodobka 12aad: Xisaabaadka

- 1) Haddii aan si kale loogu cadayn sharcigaan, qadar-lacageedka lagu darayo ama laga goynaayo marka la xisaabinaayo dakhliga la cashuuri karo ee aagagga lakala saaray ee hawlaha batroolka waa in uu noqdo:
  - a) Mid lagu xisaabiyo qaab xisaabeed waafaqsan Sharciga Caalamiga ah ee xogta maaliyadda;
  - b) Mid dib loogu sixi karo wixii khaladaad xisaabeed ah ee soo baxa.
- 2) Faqradda 1aad laguma maamulayo dakhliga ka soo baxa batroolka soo baxay.
- 3) Cadadka lagu darayo ama laga goynayo xisaabinta dakhliga la qaadi karo iyo hantida loo isticmaalay xaqijinta dakhliga waa in loo qoondeeyaa si sax ah oo ah sidaan soo socota:
  - a) Wax ka badan hal aag oo aagagga la kala saaray ee hawlaha batroolka; ama
  - b) Hawlaha lagu fulinayo batroolka iyo adeegyada kale ee aan batroolka ahayn. Gaar ahaan, Haddii batroolka lagu iibiyey qiime ka badan qiimaha suuqa, sida lagu cadeeyey faqradda 2aa ee Jadwalka 1aad, wixii dheeri ku ah qiimaha waxaa loo kala qaybinayaa hawlaha batroolka iyo hawlaha aan batroolka ahayn, waana la cashuurayaa iyadoo qayb ka ah dakhliga la soo dallacayo ee howlahaas.
- 4) Marka la xisaabinayo cashuuraadka iyo dakhliga hawlaha batroolka waxaa lagu darayaa wixii ka soo baxa habka kala iibsiga laba shirkadood oo is leh oo aan waafaqsanayn qiimaha suuqa, haddii uu yahay dakhli iyo hadduu yahay qarash, sida lagu cadeeyey faqradda 3aad.
- 5) Haddii laba daraf/Shirkadood oo Isku dan oo kawada shaqaynaya laba aag oo hawlaha batroolka ah ay kala iibsadaan hanti, khidmad iyo adeegyo kale oo ay isa siiyaan wixii macaash ah ee dhexdooda ay kala helaan looma xisaabinayo cashuur ahaan.
- 6) Ujeedada faqradda 5aad waa; mamnuucidda eexda dhexmarta laba shirkadood oo isleh oo ka wada shaqaynaya aagga batrool (iyadoo ka baxsanaya ama dhimaya cashuurta dawladda).

Qodobka 13aad: Kala Wareejinta Xuquuqaha Batroolka ee Toosan Iyo Kuwa Dadban

- 1) Marka la go'aaminayo qiimaha lagu kala iibsano xuquuqaha waxaa ku jira gadistii, iyadoo uu la socdo xuquuqdii lahaanshuhu, taasoo ah:
  - a) Cadadka hadda la kala qaatay iyo kuwa lagu balamay in la kala qaadan doono ayaa la xisaabinayaa; iyo
  - b) Cadadka la kala qaadan doono ee lagu balamay wax ka badan hal sano oo mustaqbalka ah, cadadkaas waxaa lagu qiimaynayaa qiimaha ay markaas suuqa ka joogaan saamiyada wax lagu kala gatay, iyadoo la isticmaalayo habraaca ku haboon.
- 2) Cadadka lagu go'aamiyey faqradda 1aad waxaa loola dhaqmayaa qayb ka mid ah qiimaha lagu bixiyey iibsashada iyo helitaanka xuquuqda batroolka.
- 3) Haddii shirkad haysata xuquuqda batroolka ay gaddo 25 boqolkiiba ama ka badan, isbeddelka ku yimaada lahaanshaheeda aasaasiga ah ee hay'adda waxaa loola dhaqmayaa sidii inay saamiyada xuquuqdeeda batrool aanay is beddelin.
- 4) Marka lagu dhaqmayo faqradda 3aad shirkadda waxaa loola dhaqmayaa sidan;
  - a) In ay shirkaddu qiimahay ku gadday uusan bedelayn saamigeedii rasmiga ahaa ee boqolayda, iyo

- b) Kharashaadka ay shirkaddu bixisay isaguna ma bedelayo boqolayda saamiga hantiyadeed ee shirkadda.
- 5) Shirkad ujeedkeedu yahay inay beddesho saamigeedii sida lagu cadeeyey faqradda 3aad, waa in ay faahfaahin dheeraad ah siisaa Wasaaradda Maaliyadda ee masuulka ka ah arrimaha Dakhliga isbeddelkaas 30 maalmood gudahood xilligay isbedelka samaynayso.
- 6) Shirkadii ku guuldaraysata inay wargeliso Wasaaradda Maaliyadda ee masuulka ka ah arrimaha Dakhliga mudadaan 30 maalmood ah waxaa lagu ganaaxayaa ciqaab u dhiganta 30 boqolkiiba qiimaha suuqa uu ka joogo saamiga ay shirkaddu gadday.

Qodobka 14aad: Sanduuqa Loo Qoondeeyey Dayactirka Deegaanka

- 1) Sanduuqa dayactirka deegaanka loo qoondeeyey oo qayb ka ah qorshaha qodista iyo horumarinta lama cashuurayo.
- 2) Qandaraasleyaasha batroolka waa inay bixiyaan saddexdii biloodba mar qoondadii lagu maal gelinayey sanduuqa dayactirka deegaanka iyada oo laga bilaabaayo marka qandaraasluhu helo ruqsadda uu ku hawl galaayo ama ogolaanshaha lagu dhoofinaayo batroolka lasoo saarey.
- 3) Lacagta ku harta sanduuqa dayactirka deegaanka marka la isticmaalay kadib waxay qayb ka noqonaysaa dakhliga ka soo xerooday shaqada, marka u go'aamiyo:
- a) Wasaaradda masuulka ka ah
- b) Cidda masuulka ka ah arrimaha batroolku uu cadeeyo in shaqadaas la dhameeyey, shirkadaasina xaq u leedahay wixii ku haray sanduuqa; ama
- c) Wasaaraddu waa in ay caddeysaa in shirkadaasi ay jebisay heshiiskii wax ka qabashada deegaanka ee ay ku maamuli lahayd sanduuqa dayactirka deegaanka.
- 4) Lacagta laga bixiyay sanduuqa dayactirka deegaanka si loogu qabto shaqada dayac tirka deegaanka kama mid ah dakhliga shirkadda laga cashuurayo.

CUTUBKA 3AAD: MACDANTA

Qodobka 15aad: Waajibinta Xuquuqda Lahaanshaha Kheyraadka

- 1) Cid kasta oo haysta xuquuqaha soo saarista macdanta waxaa ku waajibay in uu bixiyo xuquuqda lahaanshaha khayraadka ka hor celista kharashka iyo wadaageeda faa'iidada.
- 2) Xuquuqda lahaanshaha khayraadka waxaa loo xisaabinayaa xaddiga lagu asteeyey faqradda 1aad ee jadwalka 1aad ee macdanta la soo saaray sida ku cad faqradda 2aad ee jadwalka 2aad.
- 3) Qiyaasta macdanta la soo saaray waxaa lagu cabirayaa: -
- a) Goobta cabirka sida ku cad heshiiska wax-soo-saar wadaagga qodista macdanta; ama
- b) Goobta ay go'amiso Wasaaradda Batroolka iyo Macdanta haddii aan lagu caddayn heshiiska wax-soo-saar wadaagga.
- 4) Xaddiga macdanta lagu cabiray ee ku cad faqradda 3aad, waxaa laga jarayaa wasakhda laga saaray macdanta la soo saaray.
- 5) Muunadaha baaritaanka macdanaha ee ay meel marisay Wasaaradda Batroolka iyo Macdanta oo masuul ka ah arrimaha macdantu ee loo adeegsaday tijaabada ama waxyaalaha kale ee baaritaan lagama rabo dakhliga lahaanshaha cashuurta. Haddiise la iibiyo waxaa ku waajibaysa dakhliga dawladda ee lahaanshaha khayraadka.
- 6) Xuquuqda lahaanshaha macdanta waxaa lagu bixinayaa wakhtiga iyo qaabka lagu caddeeyey Cutubka 5aad.

- 7) Haddii tayada macdanta lasoo saaray ay hoos ugu dhacdo tii la filayey Wasaaradda Maaliyadda ayaa soo saareysa xeernidaamiye qeexayaa xaquuqda lahaanshaha macdanta, mugga iyo qiimaha.
- 8) Qalabka dhismaha, waxaa loola jeedaa dhagaxa, nuradda, quruuruxa/jaygta, ciidda iyo wixii macadam ah ee la mid ah oo xeerku cadaynayo.

Qodobka 16aad: Meelmarinta Cashuurta Macaashka Shirkadaha

- 1) Cidda ka shaqaynaya hawlaha batroolka waxaa ku waajibaya cashuurta macaashka si waafaqsan Sharci Lr. 5 ee soo baxay 5 Noofeembar 1966^{ka}.
- 2) Cashuurta macaashka laga qaadayo Cidda ku hawlan shaqada macdanta waxaa loo xisaabinayaa, laguna cashuurayaa sida uu sharcigaani dhigaayo. Xeerarka iyo xadidaadda ka duwan sharcigaan ee ku jira sharciga lagu xusay faqradda 1aad laguma dabbaqi karo.
- 3) Cashuurta macaashka ee laga qaadi karo dadka ku lugta leh hawlaha aan ahayn macdanta waxaa lagu xisaabinaya, laguna cashuurayaa Sharciga cashuurta macaashka shirkadaha. (Sharci Lr. 5 ee soo baxay 5 Noofeembar 1966^{ka}).
- 4) Waa in la kala xisaabiyaa dakhliga ka soo xerooda iyo kharashaadka ku baxa hawlaha macdanta iyo kuwa aan macdan ahayn ee shirkadda, si aan xisaab looga tegin.
- 5) Qiimaynta cashuurta sanadlaha shirkadda ku hawlan soo saarista macdanta waxaa lagu xisaabinayaa sida ku cad faqradda 3aad ee jadwalka 2aad.
- 6) Xisaabinta cashuurta ku waajibaysa dakhliga shirkadda waxaa lagu salaynayaa dakhliga ka soo xarooda goobta ama ceelka laga soo saarayo macdanta ee ku wada yaalla hal xirmo. Xisaabinta ku saabsan khasaaraha ka go'aya dakhliga la cashuurayo waxay loo raacayaa sida ku cad Qodobka 17aad ee Sharcigaan.
- 7) Marka la xisaabinayo cashuurta ku waajibtay dakhliga ka soo xerooda hawlaha macdanta waxaa loo xisaabinayaa sida soo socota:
  - a) Goob ama ceel kasta waxaa loo tixgelinayaa inuu ka madax-bannaan yahay goobaha ama ceelasha kale ee ay ku wada yaallaan hal xidhmo gudaheed, waxaana ku waajibaya qofka in ay diyaariso xisaabaadkiisa gaarka ah;
  - b) qofka wuxuu xisaabanayaa dakhliga guud ee ka soo xarooday goobta ama ceelka, khasaaraha iyo cashuurta ku waajibtay goobtaas ama ceelkaas sanadkaasi.
- 8) Cidda agab ama qalab u adeegsada ceelal ama goobo kala duwan, waxaa loola dhaqmayaa in agabkaasi ama qalabkiisa uu iska iibiyay ama soo iibsaday xataa haddii lahaanshaha agabka ama qalabka uu qofku wareejiyay milkiyadiisa uusan ka wareegin.
- 9) Haddii laba daraf ama ka badan ay ku shurkoobaan haysashada xuquuqda lahaansho xidhmo macdan, waxaa loo xisaabinaya mid kasta gaarkiisa.
- 10) Macaashka ka Dhasha kala iibsiga xuquuqda lahaansho ee xidhmo macdan waxaa lagu cashuurayaa 20%.
- 11) Jadwalka 3aad farqada (J) ee ku saabsan beeca eexda ayaa ku dhaqangalaya ganacsiga dhexmaray shirkado ganacsi wadaag ah:
  - a) kuwaas oo ka fulinaya howlo macdan soo saaris goob, ama ceel yo wixii kale oo howlo la xiriira ah; ama
  - b) Macaamilka u dhaxeeya labo qof iyo ka badan oo isla leh xuquuq macdan.

Qodobka 17aad: Hawlaha Macdanta ee Kala Soocan

- 1) Howlaha macdanta ee khuseeya fulinta heshiis macdan waxaa loola dhaqmayaa in ay yihiin mid gaar u taagan.
- 2) Marka goob kamid ah xidhmo si gaar ah loogu asteeyo in laga soo saaro macdan:

- a) Howlaha macdanta ee laga fuliyay xidhmada ka hor astaynta goob ka mid xidhmada si looga soo saaro macdan iyo howlaha macdanat ee laga fuliyay goobtii la asteeyay kadib astaynta waxaa loo tixgelinayaa in yihiin howl macdan laga fuliyay goob si gaar ah u astaysan.
- b) Haddii ay jiraan howlo macdan oo laga fulinayo isla xidhmada balse ka baxsan goob horay si gaar ah loogu asteeyay in laga soo saaro macdan waxaa loola dhaqmayaa aag gaar ah.
- 3) Haddii ay shirkaddu ka baxdo ama celiso qayb ka mid ah xidhmada isla markaasina laga fuliyay howl macdan kadib astaynta goob laga soo saarayo macdan; waxaa howlahaasi macdan loo qaddarinayaa in laga fuliyay goobta loo asteeyay in laga soo saaro macdanta.
- 4) Wasaaradda Maaliyadda oo masuul ka ah Dakhliga, ayadoo la kaashanaya Wasaaradda Batroolka iyo Macdanta masuulka ka ah Arrimaha Macdanta, waxay dejinayaa xeer-nidaamiyeyaal khuseeya:
  - a) Qeexidda ama cadaynaya howlaha macdanta ee kala soocan; iyo
  - b) Sida loo maaraynayo Xidhmooyinka deriska ah iyo mideynta xidhmooyin.
  - c) Kala xadaynta iyo isku dhafka xuquuqaha macdanta.

Qodobka 18aad: Dakhliga La Cashuuri Karo Iyo Khasaaraha Laga Goyn Karo

- 1) Cashuurta ku waajibta dakhliga ka soo xarooda goob ama ceel sanadkiiba waxaa loo xisaabinayaa dakhliga soo xarooday oo laga jaray isugeynta kuwa soo socda:
  - a) Kharashaadka sanadka ku baxay shaqada qodista ee sharcigu ogol yahay; iyo
  - b) Khasaaraha la oggolaaday ee ka dhashay shaqada la fuliyey sanadka, iyadoo lagu darayo khasaaroyinkii sanadihii ka horeeyey.
- 2) Marka laga jarayo kharashaadka iyo khasaaraha dakhliga ka soo xarooday howlaha macdanta ee ku sheeggan faqradda laad, waxaa marka ugu horraysa dakhliga laga jarayaa kharashaadka kadibna khasaaraha.
- 3) Khasaaraha sharcigu oggolyahay ee laga jarayo dakhliga kuna sheeggan faqradda laad, xarafka (b) waa kharashaadka ku baxay goob ama ceel macdan sanadkaas kuwaas oo ka bata dakhliga soo xarooday sanadkaas.
- 4) Khasaaraha sharcigu oggolyahay ee laga jarayo dakhliga kaasi oo laga guurinayo sanadihii la soo dhaafay wuxuu socon karaa muddooyinka hoose hadba tii soo horraysa:
  - a) Haddii la wada bixiyo sanadkii la galay sida ku xusan faqradda laad, xarafka (b) ee qodobkan;
  - b) muddo afar iyo toban (14) sano oo ka billaabnaysa marka la ogaado in khasaaraha la galay; ama
  - c) Illaa heshiiska wax soosaar wadaaggu dhammaanayo.
- 5) Waxaa reebban in khasaaro horay loo soo xisaabiyay lagana jaray dakhli in mar labaad laga jaro dakhli kale oo ka xarooday goob ama ceel macdan.
- 6) Goob ama ceel kasta waxaa laga jarayaa keliya khasarihiisa. Waxaa reebban in khasaaro khuseeya goob ama ceel macdan laga jaro goob ama ceel kale oo macdan ama dakhli ka yimaada howl aanan khuseyn howlaha macdanta.
- 7) Khasaaro ka yimaada howlo aanan khuseyn howlaha macdanta lagama jari karo dakhliga ka yimaada howlaha macdanta.

Qodobka 19aad: Dakhliga Ka Soo Baxa Deegaannada Kala Duwan Ee Hawlaha Macdan Qodista

- 1) Dakhliga sanadle ee ka soo baxa aagagga kala duwan ee macdanta qofku (shirkaddu) qodayso

waa isu geynta qiimayaashaan soo socda oo aan waxba laga goynayn:

- a) Qiimaha suuqa ay ka joogto macdanta la soo saaray sanadkaas, iyadoo laga soo bilaabay markii hawsha la bilaabay sida uu cadaynayo Qodobka 14 iyo qiimaha lagu cadeeyey faqradda 2 ee jadwalka labaad.
  - b) Lacagta guud ahaan laga helay inta lagu guda jiray sanadka gudihisa hawlaha macdanta, oo ay ku jiraan xuquuqaha la xiriira macdanta, ha ahaato hanti guurto ama maguurto.
  - c) Khidmada iyo qiimayaasha kale ee laga qaadayo sanadka ee ka imanaya adeegyada, xogaha ama adeegyada kale ee lagu bixiyey hawl galka;
  - d) Magdhowga iyo habraacyada caymiska lagu bixinayo wakhtiga sanadka lagu jiro iyadoo loo eegayo hawl galka shaqada;
  - e) Iyadoo la tix gelinayo in wixii ka soo kordha sanduuqa dayactirka deegaanka, wixii qiime ah ee lagu cadeeyey qodobka 23.
- 2) Waxaan soo hoos gelayn faqradda 1aad ee kor xusan dakhliga laga helo dulsaarka raasamaalka iyo wixii la hal maala.

Qodobka 20aad: Kharashaadka Laga Goyn Karo Dakhliga

- 1) Kharashaadka ku sheeggan faqradda 2aad ee Qodobkaan waxaa laga jarayaa dakhliga sanadlaha ah ee ka soo xarooda goob ama ceel macdan iyadoo la qaddarinayo shuruudaha soo socda:
  - a) In kharashka la galay sanadkaasi uuna si toos ah u khuseeyo howlaha macdanta;
  - b) Kharashkaasi yahay mid dib loogu celin karo shirkadda si waafaqsan heshiiska wax soosaar wadaagga; iyo
  - c) Kharash kasta oo aan lagu diidin Qodobka 10 ee sharcigaan.
- 2) Kharashaadku waa: -
  - a) Lacagaha la siiyey dawladda oo ay ku jiraan mushaharooyinka, lahaanshaha dakhli iyo cashuurta ka baxsan cashuurta macaashka;
  - b) Qiimaha ku baxay shaqada iyo hawlaha la qoondeeyey oo ay ka mid yihiin gunooyinka la siinayo shaqaalaha, faa'iidooyinka shaqaalaha ee dawladda, qoondooyinka, caymiska caafimaadka, nolosha iyo dakhliyada dib loo bixinayo;
  - c) Qiimaha lagu soo iibiyey agabka, qalabka iyo geynta;
  - d) Kharashka ku baxaya gaadiidka iyo shaqaalaha, qalabka, agabka iyo geynta sahayda;
  - e) Qiimaha adeegyada loo bahan yahay ku baxaya iyo waxyaalaha ku baxaya qayb saddexaad oo agab keenista ka shaqaynaysa oo ay ku jiraan qiimaynta kharashaadka, hagaajinta xogta, jaangoynta, sahanka, kormeerka iyo talooyinka la xiriira dhulka, injineernimada, kimisteriga, waxyeelada deegaanka, xisaabaadka, xisaab xidhka, sharciga, maamulka shaqaalaha, qandaraasyada iyo alaabta la iibinayo;
  - f) Qiimaha ku baxaya maamulka, laakiin aan inuusan ka badan karin 1% kharash sanadeedka qaybaha kale
  - g) Kharashaadka caymiska, dayactirka, bedellaadda ama agabyada kaydinta, qalabka iyo sahayda;
  - h) Qoondooyinka loo meel mariyey in meel loo dhigo sanduuqa dayactirka deegaanka ee aagga laga qodayo macdanta.
  - i) Kharashka dheeriga ka noqda marka la isticmaalay qoondooyinka loo meel mariyey sanduuqa dayactirka deegaanka laga qodayo macdanta;
  - j) qoondooyinka dhiirigelinta maalgashiganadle ee la ogolaaday iyadoo la tix gelinayo xuquuqda macdanta ee ku habboon sida ku cad faqrada 4 ee Jadwalka Koowaad; iyo
  - k) Kharashaadka kale ee lagama maarmaanka ah ee lagu bixiyey aagagga kala duwan ee

macdanta laga qodayo.

3) Kharashaad kasta ha ahaado mid rasaamaaliya ama aanan ahayn waa laga jarayaa.

Qodobka 21aad: Kharashaadka Aan Laga Goyn Karin

- 1) Waxyaabahan soo socda ma noqon karaan kharashaad laga jari karo:
  - a) Qiime dhaca;
  - b) Kharash horey loogu darey qiimaha xuquuqda macdanta lagu iibsedey, sida qimaha laga bixiyey shatiga, sii heysashada shatiga, horumarinta aaga shatiga, kharashka ku baxa dacwad ku sahabsan shatiga ama iibinta shatiga, iyo gunooyin loo bixiyey shatiga dartii. Laakiin qodobkani mahorjoogsanaayo ku dhaqanka Qodobka 20 (2)(j) ee ku sahabsan gunnada raasamaalka.
  - c) Kharashka lagu bixiyey adeegyada maaliyadda sida dulsaarka ama lamacna ah iyadoo latixraacayo sharciga caalamiga ah ee xogta maaliyadda;
  - d) Xuquuda Lahaanshaha ee mudnaanta leh;
  - e) Kharash lagu bixiyey si loogaga helo shirkadda macdanta lacag faa'iido joogta ah iyo wixii la mid ah;
  - f) Kharash wixii dheeri ka ah xaddiga lacageed ee uu cadeeyey Qodobka 21 (5); iyo
  - g) Kharashka Xaddiga lagu cadeeyey faqradda 2aad ee Jadwalka 3aad.
  - h) Saxiixa gunnooyinka

Qodobka 22aad: Xisaabaadka

- 1) Haddii aan si kale loogu cadayn sharcigan, xisaabta lagu darayo ama laga goynayo marka la xisaabinayo dakhliga la cashuuri karo ee aagagga kala duwan ee laga qodayo macdan waa in uu noqdo:
  - a) Mid Lagu xisaabiyo qaab xisaabeed waafaqsanna Sharciga Caalamiga ah ee xogta maaliyadda;
  - b) Mid dib loogu sixi karo wixii khaladaad xisaabeed ah ee soo baxa.
- 2) Faqradda 1aad laguma maamulayo dakhliga caadiga ah ee ka soo xerooday macdanta soo baxday.
- 3) Qaddarka lagu darayo ama laga goynayo xisaabinta dakhliga la qaadi karo iyo hantida loo isticmaalay bixinta dakhliga la soo saari karo waa in loo qoondeeyaa halka ay si sax ah ugu xiran yihiin-
  - a) Wax ka badan hal aag oo aagagga loo kala duway ee hawlaha macdanta; ama
  - b) Hawlaha lagu fulinayo macdanta iyo adeegyada kale ee aan macdanta ahayn.

Khaas ahaan, haddii macdanta lagu iibiyey qiime ka badan qiimaha suuqa waxaa lagu cadeeyey faqradda 2aad ee Jadwalka 2aad, wixii xad dhaaf ah waxaa loo qoondeeyay in lagu bixiyo adeegyada aan macdanta ah, waana la cashuurayaa iyadoo qayb ka ah dakhliga la soo dallacayo ee howlahaas
- 4) Sharciyada laba shirkadood oo is ahi wax ku kala iibsanayaan waxaa lagu dabaqayaa qiimaha lagu daray ama laga gooyey ee xisaabta dakhliga laga qaadi karo ee aagagga hawlaha qodista macdanta ee la kala saaray iyo qayb kastoo ku xusan faqradda 3aad.
- 5) Haddii qofka masuulka ka ah aagagga kala soocan ee macdanta uu ku shaqeysiyo qof eey is leeyihiin, ka iibsado hanti, ama adeegyada kale ee lagu fulinayo hawsha, wax kastoo kharash ah oo laga jarayo dakhliga shirkadda oo uu qofkaasi qaadanaayo faa'iidada inuu kahelo looma ogola.
- 6) Ujeedooyinka faqradda 5aad, cadadka faa'iido la'aanta ah caadi ahaan waa qiimaha qofka loo xilsaaray hawlaha uu ku bixinayo shaqooyinka ku baxaya hantida, adeegyada ama hawlaha,

laakiin kuma jiraan kharashaad kasta oo ku baxay cidda kale uu si gaar ah ugu eexday.

Qodobka 23aad: Kala Wareejinta Xuquuqaha Macdanta Ee Toosan Iyo Kuwa Dadban

- 1) Haddii qofka u haysta ruqsadda macdanta raadinta la siiyo ruqsada qodis, ruqsadaasi waxay u ogolanaysaa inuu ka qodi karo xidhmadii uu ruqsadda raadinta macdanta u haystay; Waxaana faahfaahinaya qodobadaan soo socda:
  - a) Lagama soo qaadayo qofkaas inuusan gadayn qayb ka mid ah ruqsadiisa
  - b) Cashuur dhaafka ay ruqsadaasi xaqa u leedahay waxaa loo kala qaybinayaa qaybta lahaanshaheeda uu weli haysto iyo qaybtuu gaday.
  - c) Wixii ka danbeeya sanadkaas cashuur dhaafka loo qaybiyey labada aag, mid kasta gaarkeeda ayaa loo cashuurayaa.
  - d) Kharashka lagu gatay ruqsadda ayaa lagu qiimaynayaa cashuurta.
- 2) Wasiirka masuulka ka ah dakhliga, isagoo la kaashanaya wasiirka masuulka ka ah arrimaha macdanta, wuxuu dejinayaa xeer-hoosaad hoos imanaya faqradda laad.
- 3) Marka la go'aaminayo qiimaha lagu kala iibsaday xuquuqda macdanta oo ay ka mid tahay lahaanshaha dakhliga dawladda, waxaa loola dhaqmayaa sidan:
  - a) Qiimaha ama faa'iidooyinka la kala qaadanayo mustaqbalka wakhtiga la joogo ayaa xisaabta lagu darayaa.
  - b) Marka cadadkaas ama faa'iidooyinkaas la doonayo in la helo, wax ka badan hal sano mustaqbalka, waxaa lagu qiimaynayaa qiimaha eey markaas suuqa ka joogaan, iyadoo la isticmaalayo habraac qiime ku habboon.
- 4) Cadadka lagu go'aamiyey faqradda 3aad waxaa loola dhaqmayaa qayb ka mid ah qiimaha lagu bixiyey iibsashada iyo helitaanka xuquuqda macdanta.
- 5) Haddii hay'ad haysata xuquuqda macdanta ay gaddo 25 boqolkiiba ama ka badan, isbeddelka ku yimaada lahaanshaheeda aasaasiga ah ee hay'adda waxaa loola dhaqmayaa sidii inay saamiyada xuquuqdeeda macdan aanay is bedelin.
- 6) Marka lagu dhaqmayo faqradda hoosaadka 5) shirkadda waxaa loola dhaqmayaa sidan:
  - a) Waxaa loola dhaqmayaa inay shirkaddu qiimahay ku gadday uusan bedelayn saamigeedii rasmiga ahaa ee boqolayda, iyo
  - b) Kharashaadka ay shirkaddu bixisay isaguna ma bedelayo boqolayda saamiga hantiyeed ee shirkadda.
- 7) Shirkad ujeedkeedu yahay inay bedesho saamigeeda sida lagu cadeeyey faqradda 5aad waa in ay faahfaahin dheeraad ah siisaa Hay'adda dakhliga cashuuraha isbedelkaas, waana inay ku ogaysiisaa muddo 30 maalmood gudahood xilligay isbedelka samaynayso.
- 8) Hay'adda ku guuldaraysata inay ogeysiiso Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga muddo 30 maalmood ah gudahood, waxaa lagu ganaaxayaa 30 boqolkiiba qiimaha suuqa uu ka joogo saamigay gadday.

Qodobka 24aad: Sanduuqa Loo Qoondeeyey Dayactirka Deegaanka

- 1) Sanduuqa dayactirka deegaanka loo qoondeeyey oo qayb ka ah qorshaha qodista iyo horumarinta macdanta, lama cashuurayo.
- 2) Qandaraasleyaasha macdanta waa inay shubaan saddexdii biloodba mar qoondadii lagu maal gelinayey sanduuqa dayactirka deegaanka iyada oo laga bilaabaayo marka qandaraasluhu helo ogolaanshaha uu ku hawl galaayo ama ogolaanshaha lagu dhoofinaayo macdanta lasoo saarey
- 3) Lacagta ku hadha sanduuqa dayactirka deegaanka marka la isticmaalay kadib waxay qayb ka noqonaysaa dakhliga ka soo xerooday shaqada, marka: -

- a) Wasiirka masuulka ka ah arrimaha macdanta uu cadeeyo in shaqadaas la dhameeyey, shirkadaasina xaq u leedahay wixii ku hadhahay sanduuqa; ama
  - b) Wasiirku inuu cadeeyey in shirkadaasi ay jebisay heshiiskii wax ka qabashada deegaanka ee ay ku maamuli lahayd sanduuqa dayactirka deegaanka.
- 4) Lacagta laga bixiyay sanduuqa dayactirka deegaanka si loogu qabto shaqada dayac tirka deegaanka kama mid ah dakhliga shirkadda laga cashuurayo.

CUTUBKA 4AAD: HEESHIISYADA QODISTA KHAYRAADKA DHULKA HOOSTIISA

Qodobka 25aad: Dhowrista Heshiisyada Qodista Khayraadka Dhulka Hoostiisa

- 1) Marka laga soo tago sida ku cad qodobkaan ama si kale loogu cadeeyey xeerarka sharciyada cashuuraha, heshiisyada qodista khayraadka dhulka hoostiisu saamayn kuma lahan sharciga dakhliga.
- 2) Iyadoo la tixraacayo Qodobka 27 (3) ee xeerkan, wuxuu khuseeyaa keliya;-
  - a) Marka wasiirka masuulka ka ah dakhliga uu cadeeyo saxnaanta iyo run ahaanta nuqulka heshiiska qodista khayraadka dhulka hoostiisa uuna u gudbiyo nuqul ka mid ah hayadda maamulka dakhliga; iyo
  - b) Cidda ku qoran qandaraas qodista khayraadka dhulka hoostiisa waa inuu yahay ciddii/shirkada saxda ahayd ee ku qoran heshiiska.
- 3) Hay'adda masuulka ka ah dakhligu waxay ku dhaqmaysaa sharciga maamulka dakhliga iyadoo tix gelinaysa:
  - a) Qodobka degananshaha maaliyadeed ee lagu heshiiyey ee ku jira heshiiska qodista khayraadka dhulka hoostiisa (arag qodobka 25); iyo
  - b) Cashuur dhaaf uu bixiyay maamul goboleed ama dawlad hoose oo ku qeexnaa heshiiska qodista khayraadka dhulka hoostiisa (arag Qodobka 26).

Qodobka 26aad: Xuquuq Maaliyadeedka Lagu Heshiiyey Ee Aan Is Bedelin

- 1) Hadii dhaqan galka heshiiska kadib;
  - a) Dawladda Soomaaliya ay sharciiyeyso cashuur hore aan u jirin Cashuurta oo ku waajibeysa kaliya shirkadaha ka shaqeyya batroolka iyo macdanta.
  - b) Isbeddel ku yimaaddo Shuruucda dalka (ama Fasiraadda Shuruucda Dalka) taas oo
    - i. Saameyn dhaqaale kule Shirkadaha batroolka iyo macdanta
    - ii. ama lagu beegsado qandaraaslayaasha ka shaqeysta batroolka/macdanta, iyo
  - c) iyada oo arimaha ku xusan (a) iyo/ama (b), eey ka dhalatey dhaqaala xumo baaxad leh oo soo foodsaartey shirkadaha ka shaqeysta batroolka iyo/ama macdanta tusaale ahaan hoos u dhac kuyim faaiidadii eey ka heli jireen shaqada batroolka iyo/ama macdanta,
- 2) Shirkadu waxey qoraal ahaan ku wargelini wasaaradda batroolka arintani waxeyna qorsheynayaa kulan dhexmara labadooda mudo (90) maalmood gudaheed ah kulankaas oo ujeedkiisu yahey in laxaliyo dhibta dhaqeele-xume ee shirkada kasoo gaadhey cashuurta cusub ee dawladdu soo rogtey kuna gaaryeeshey shirkadaha ka shaqeyya batroolka/macdanta.
- 3) Hadii marka kulanku dhexmaro shirkadda iyo wasaaradda eey is-afgarani waayaan ama ku guuldareystaan iney wada-gaadhaan heshiis, Shirkadda waxaa u banaan in eey furato gal-dacwadeed dhexdhexaadin.
- 4) Faqradahani kor kuxusan waxaa shardi u ah in cashuurta lasoo rogey lagu koobey kaliya shirkadaha ka shaqeyya batroolka iyo/ama macdanta.
- 5) Waxa kale oo shardi u ah in khasaaraha dhaqaale ee shirkadda kasoo gaadhey cashuurta lasoo rogey uu kor u dhaafo \$1,000,000 (hal milyan oo dolarka mareykanka ah); hadii shirkadda lagula

heshiiyo in loo magdhawo khasarihii kasoo gaadhey sanadka, cashuurta lasoo rogey awgeed, waxa la magdhabayaa kaliya wixii dheeri ka ah ee kor u dhaafsan \$1,000,000 (hal milyan oo dolarka mareykanka ah). Taas macneheedu waa khasaaraha \$1,000,000 (hal milyan oo dolarka mareykanka ah) ee ugu horeeya lama magdhabaayo.

- 6) Faqraddani uma fasaxeyso shirkadaha in ay shuruucda dalka baalmaraan. Shuruucdaasi ha ahaadaan kuwo loo jideeyey si loogu daryeelo caafimaadka iyo bad qabka shaqaalaha ama bii'ada ama ha ahaadaan shuruuc iyo xeerhoosaadyo loogu talo-galey daryeelka hantida iyo dadka Soomaaliyeed.

Qodobka 27aad: Cashuur Dhaafka Ay Samaynayaan Dawladda Federaalka, Dawlad Goboleedyada Iyo Dowladaha Hoose

- 1) Si waafaqsan Qodobka 24aad ee Sharcigan:
- a) Dawlad Goboleedyada iyo Dawladaha Hoose waa inay u hoggaansamaan cashuur dhaafka loo sameeyey shirkadaha ee lagu qeexay heshiiska qodista khayraadka dhulka hoostiisa.
  - b) Shirkadaha ku hawlan baadhista iyo qodista Batroolka waxa ay la soo degaan inta ay ku jiraan hawlaha baadhista iyo qodista lagama qaadayo cashuur. Markay bilaabaan wax soo saaraka cashuur dhaafkani wuu joogsanayaa.
  - c) Qalabkii ay keensato shirkad ku hawlan qodista khayraadka dhulka hoostiisa, waxaa laga dhaafayaa cashuurta iibka, haddii cashuurka dhaafka uu ogol yahay sharcigani. Waxay bixinaysaa cashuurta iibka haddii shirkadaasi iibiso qalabkii cashuur dhaafka loogu sameeyey si ay ugu fuliso hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa.

Qodobka 28aad: Dhammaan Heshiisyada Qodista Khayraadka Dhulka Hoostiisa Looma Ogola Laba-Jeer Faa'iid

- 1) Qodobkaan wuxuu dhigayaa in heshiiska qodista khayraadka dhulka hoostiisa aan lagu wada heli karayn;
- a) In la ilaaliyo qoondadii faa'iido wadaag iyo dheelli-tirnaanta dakhliga ka dhalaneysey ee dhaqan galka aheyd wakhtigii heshiiska la saxiixay; iyo
  - b) Faa'iidooyinka ka dhasha bedelaadaha lagu sameeyo xeerka dakhliga.
- 2) Marka loo eego qodobka 24, haddii heshiiskaasi uu beddelo wixii ku qornaa sharciga dakhliga ee khuseeyey heshiiska qodista khayraadka dhulka hoostiisa, waxaa lagu sii dhaqmi doonaa sharcigaas la bedelay, ilaa; -
- a) Dhamaadka heshiiska ama qodobadiisa; ama
  - b) Qofka oo ka tanaasulay aaggii la siiyey, tanaasulkaas oo ogolaansho ka haysta wasiirka masuulka ka ah arrimaha Batroolka ama macdanta.
- 3) Marka la xisaabinayo cashuurraad sanadeedka dakhliga ee ku waajibay qof, iyadoo la tixraacayo faqradda 2aad ee kor ku qoran, Wasaaradda Maaliyadda oo masuulka ka ah dakhliga waxa u banaan;
- a) Inay sii waddo meel marinta xeerarka horay u jiray ee ah sharciga dakhliga, kaasoo Wasaaradda Maaliyadda oo masuulka ka ah dakhligu u aragto in uu ku haboon yahay ama ay tahay in la fuliyo sida ku xusan faqradda 2aad; iyo
  - b) Iney Ku dhaqmi waydo wax kastoo cusub ama isbedel lagu sameeyey sharciga dakhliga cashuuraha haddii ay u aragto;
    - i. Inay la xiriirto xeerarka ku cad faqradda (a); ama
    - ii. Inaysan la xiriirin sharcigii hore ee dakhliga cashuuraha.
- 4) "Sharcigii hore ee dakhliga cashuuraha"

- a) Waxaa loola jeeda sharciga dakhliga cashuuraha ee dhaqan galka ahaa wakhtiga la gelayey heshiiska qodista khayraadka dhulka hoostiisa sida ku cad faqradda 2aad; iyo
- b) Marka cey munaasib tahay waa sharci dakhliyeed xitaa haddii la beddeley.

CUTUBKA 5AAD: MAAMULKA IYO MAARAYNTA

Qodobka 29aad: Xisaabaadka, Qiimaynta iyo Bixinta Cashuuraha

- 1) Iyadoo la tix gelinayo hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa, mulkiilaha xuquuqda qodista khayraadka dhulka hoostiisa waa in:
  - a) Uu joogteeya buugta xisaabaadka oo waafaqsan Sharciga Caalamiga ah ee xogta maaliyadda;
  - b) lacagta uu ku dejinayo xisaabaadka lahaanshaha, dakhliga, iyo cashuurta macaashka ay noqoto lacagta Doolarka Maraykanka ama lacagtii kale ee lagu soosaaro xeer nidaamiye.
- 2) Kala doorashada hoos imanaysa faqradda 1aad (b) ee kor ku xusan waa inay ahaataa;
  - a) qoraal loona gudbiyey Wasaaradda Maaliyadda oo masuul ka ah dakhligu wakhtiga lagu dhaqmayo heshiiska lahaanshaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa
  - b) dhaqan gal muddada uu heshiisku dhaqan galka yahey.
- 3) Haddii shirkaddu doorto lacag qalaad iney ku jaan gooyso xisaabaadka ama qiimaynta, Wasaaradda Maaliyadda oo masuul ka ah dakhliga waxay u oglaan karaan shirkada iney ku bixiso xuquuqihii dakhliga ama cashuurta macaashka lacagtaas ay dooratay. Ogolaanshaha Wasaaradda Maaliyadda waxa ay ku imaan kartaa haddii ay u aragto iney sidani tahay sida ugu haboon.
- 4) Qodobkaani ma xadidayo Qodobka 32 ee Sharciga maamulka Dakhliga (Tr.13 ee soo baxay 27 Oktoobar 2019).
- 5) Wasaaradda Maaliyadda oo Mas'uul ka ah Maamulka dakhliga cashuuruhu waxay xaq u leedahay inuu Hanti-dhowr gudaha (Internal Audit) ku sameeyaan shirkadda fulinaysa qodista khayraadka dhulka hoostiisa hawlaheeda maaliyadeed tobanka sano ee ku xiga sanadka ay soo gudbisay xisaabteeda.

Qodobka 30aad: Cashuur Celinta Iyo Bixinta Xuquuqda Lahaanshaha Khayraadka

- 1) Xuquuqaha dakhliga dawladda ee laga helayo Batroolka ama macdankta waa in lagu bixiyaa bilwaliba 25 maalmood gudahood kadib bishii la soo saaray Batroolka iyo/ama macdankta.
- 2) Markastoo la bixinayo xuquuqda lahaanshaha kheyraadka waa inuu la socda warqadaha cadaynaya bixinta oo la geeyo Wasaaradda Maaliyadda oo Mas'uul ka ah Maamulka dakhliga.
- 3) Waa in bixinta xuquuqda lahaanshaha iyo cashuurta loogu gudbiyaa hay'adda masuulka ka ah dakhliga hab waafaqsan sharciga. Habkaas oo ay ku cadyihiin qodobadaan soo socda:
  - a) Cadadka Batroolka ama macdanaha ee ay ku waajibtay xuquuqda cashuurtu;
  - b) Qiimaha suuqa ee uu Batroolku ama macdantu ka joogto oo lagu xisaabiyey sida waafaqsan faqradda 2 ee jadwalka koowaad ama faqradda 2 ee jadwalka labaad, sida hadba kiiska ay tahay in la waafajiyo;
  - c) Xaddiga xuquuqda lahaanshaha kheyraadka ee ay tahay inuu qofka bixiyo; iyo
  - d) wax kastoo warbixin ah oo ay u bahan tahay hay'adda masuulka ka ah dakhliga
- 4) Marka la soo gudbiyo galka lagu bixinayo xuquuqda lahaanshaha kheyraadka iyo cashuurta macaashka ee la siinayo dawladda waxaa Wasaaradda Maaliyadda oo Mas'uul ka ah Maamulka dakhliga samaynaysaa qiimeyn sida waafaqsan sharciga Maamulka Dakhliga (Shar Lr. 13 ee soo baxay 27 Octoobar 2019).

Qodobka 31aad: Qiyaasta, Cashuur Celinta Iyo Bixinta Cashuurta Macaashka Shirkadaha

- 1) Sharciga cashuurta macaashka ee tirsigiisu yahay 5 soona baxay 5 Noofeembar 1966 iyo Sharciga maamulka dakhliga cashuuraha ee tirsigiisu yahay 13 ee soo baxay 27 Otoobar 2019 iyadoo lala akhrinayo sharcigan, wuxuu dabaqayaa qiimaynta iyo bixinta cashuurta macaashka ee laga rabo dadka fulinaya hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa, khaas ahaan cashuurta macaashka waxaa loo bixin karaa in shirkaddu hormariso, ama ay u bixiso qaybqayb, ama sanadkiiba mar eey bixiso.
- 2) Qofka fulinaya hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa si loo qiimeeyo cashuurta sanadlaha ee ku waajibtay waa inuu soo gudbiyaa:
  - a) Qiyaasta sanadka wixii cashuur ku waajibay ee uu u bixin rabo qayb qaybta sida ku cad faqradda 8 ee Jadwalka saddexaad ee sharciga; iyo
  - b) Qiyaasta sanadka wixii cashuur ku waajibtay ee uu hal mar bixin rabo, sida ku cad sharciga cashuurta macaashka ee tirsigu yahay 5 soona baxay 5 Noofeembar 1966.
- 3) Cashuur celinta iyo qiyaasta cashuurta ku waajibtey waa in uu cidda ku soo gudbiyay labadaba; hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa iyo hawlaha aan qaybta ka ahayn qodista khayraadka.
- 4) Cashuur celinta iyo qiimaynta lagu soo qeexay faqradda 2aad, waa in-
  - a) Loo gudbiyaa Wasaaradda Maaliyadda oo masuulka ka ah dakhliga.
  - b) Ku jiraan qaybaha kala duwan ee loo kala qoondeeyey hawlaha Batroolka, hawlaha macdanta iyo hawlaha aan ahayn qodista khayraadka dhulka hoostiisa.
  - c) Kala cadaynta qiyaasta qaybaha hawlaha macdanta iyo hawlaha Batroolka waa in ay:
    - i. Cadaysaa dakhli cashuureedka sanadlaha ah ee kaga waajibay qofka shaqooyinka batroolka ama macdanta iyo habka loo xisaabiyey.
    - ii. Cadaysaa celceliska xaquuqda lahaanshaha iyo cashuurta macaashka kaga waajibtay dakhligaas ee hawlaha batroolka iyo macdanka.
    - iii. Cadaysaa in cashuur kasta oo uu bixiyey qofku sanadka, ha ku bixiyee hormarin, qayb qayb ama sanadkiiba mar.
    - iv. Cadaysaa cadadka cashuurta uu bixinayo waa cashuurta ku waajibtay sanadka sida ku cad faqradda ii) oo laga gooyey intuu horay u bixiyey sida ku cad faqradda iii).
    - v. Cadaysaa cadadka cashuurta uu buxinayo wakhtiga uu gudbiyay qiimaynta ama cashuur celinta; iyo
    - vi. Cadaysaa wax kastoo warbixin ah oo ay u baahan tahay Wasaaradda Maaliyadda oo masuulka ka ah dakhliga;
  - d) Qaybta dakhliga ka imanaya hawlaha aan ahayn qodista khayraadka dhulka hoostiisa waa in lagu qiyaasaa ama lagu cadeeyaa iyadoo la tix gelinayo qoraalka ku cad faqradda 8 ee Jadwalka Saddexaad ee sharcigan ama qodobka 28 ee sharciga cashuurta macaashka ee tirsigiisu yahay 5 soona baxay Noofeembar 5 1966, kolba sidii ku haboon.
- 5) Marka la gudbinayo qiyaasta ama cashuur celinta Wasaaradda Maaliyadda oo masuulka ka ah dakhliga waxay u arkaysaa qiyaas, waxayna dib u samaynaysaa qiimayn waafaqsan Sharciga Maamulka dakhliga Lr. 13 ee soo baxay 27 Oktoobar 2019.

Qodobka 32aad: Xiriirka Uu Sharcigani La Leeyahay Sharciga Maamulka Dakhliga

Sharcigan waxaa loogu dhaqmayaa iyadoo lala akhrinayo lana waafajinayo qodobada 3, 4 iyo 15aad ee Sharciga Maamulka dakhliga Tr. 13 ee soo baxay 27 Oktoobar 2019.

Qodobka 33aad: Wada Shaqaynta Hay'addaha Dawladda

- 1) Marka la dhaqan gelinayo sharcigaan, Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga waa in ay ula shaqayso si dhow dhamaan hay'addaha dowladda. ujeedada arrintaan laga leeyahay waa Wasaaradda Maaliyadda iyo hay'addo sharciyeedka kale waxay wadaagi karaan xog kasta oo muhiim u ah hawlaha shaqo, waxayna wada qaban karaan baaris wadajir ah. Tani ma xanibayso waajibaadka Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga inay hesho xogaha iyo baarista ay doonayso inay ku fuliso hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa, si ay u fuliso waajibaadkeeda maamul ee dakhliga
- 2) Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga wuxuu tix gelinayaa go'aamada hay'adaha maamula qodista khayraadka dhulka hoostiisa ee khuseeya:
  - a) Cadaymaha qofka ku hawlan hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa;
  - b) Cadadka Batroolka iyo macdahana ee uu soo saaray qofka fulinayaa hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa;
  - c) Kala xadaynta dakhliga kasoo xerooday hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa, dakhligaasoo la cadaynayo aagga hawlaha batroolka ama hawlaha macdanka laga fulinayo, hadba sida kiisku yahay;
  - d) Kala xadaynta kharashka ku baxay hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa, kharashkaasoo loo ka la cadaynayo aaggaga hawlaha batroolka ama hawlaha macdanka laga fulinayo, hadba sida arinka yahay; iyo
  - e) Haddii qofku jebiyey heshiiskii dayactirka deegaanka ee uu ogolaaday wasiirka masuulka ka ah hawlaha batroolka ama macdanta;
- 3) Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga iyo Hay'addaha sharci ee ay wada shaqeeyaan waa inay ilaaliyaan sirta xogta lala wadaagay sida ku cad Qodobka 20 ee Sharciga Maamulka Dakhliga Tr. 13 ee soo baxay 27 Oktoobar 2019.
- 4) Qodobkaan waxaa lagu dabaqayaa iyadoo la kaashanayo Qodobka 19 ee Sharciga Maamulka Dakhliga Lr. 13 ee soo baxay 27 Otoobar 2019.

Qodobka 34aad: Saadaasha Maaliyadeed

- 1) Qofka haysta xuquuqda qodista khayraadka dhulka hoostisaa waa in uu:
  - a) Diyaariyaa saadaalin muddada uu haysto xuquuqda lahaanshaha qodista khayraadka, saadaalinta waxaa qeexaysa;
    - i. Cadadka, ilaha, habraaca iyo shuruudaha maalgashi ee ku baxay xuquuqda uu haysto ee hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa;
    - ii. Kharashaadka ku baxaya sahaminta, qodista, horumarinta iyo kharashka raasamaalka ee la galay bilowga wax soo saarka;
    - iii. Cadadka soo baxaya iyo sida loo iibgeynayo, gaar ahaan qiimaha lagu iibinayo;
    - iv. Heshiisyada wax soo saarka iyo faa'iido wadaagga oo ay ku jiraan qaybinta la rajaynayo, siyaasadda eey ku qotonta qaybinta iyo siday u kala muhimsan yihiin dadka wax loo qeybinaayo iyo lacag labixinayo, khaas ahaan markay noqoto dulsarka iyo bixinta daymaha;
    - v. Cashuuraha iyo dakhliyada kale ee la siin karo Dawladda Federaalka Soomaaliya iyo habka ay tahay in cadadkaas loo bixinayo loona xisaabiyo; iyo
    - vi. Wixii kale ee war bixin ah ee Wasiirka masuulka ka ah dakhliga uu waajibiyo;
  - b) Waa inay isticmaalaan shaxda ay dejisay Wasaaradda masuulka ka ah dakhliga si loo sameeyo saadaalin lagu tix raacay faqradda a); iyo
  - c) Waa inay shaqaalaysiiyaan iyagoo ogaysiinaya Wasiira maaaliyadda, sarkaal;
    - i. Leh khibrad dheeraad oo uu ku fulin karo warbixinaha lagu tix raacay faqradda (a);

ii. Xiriirin kara Wasaaradda masuulka ka ah dakhliga iyadoo la tix raacayo arrimaha ku cad qodobkan.

- 2) Saadaasha hoos imanaysa faqradda 1aad (a) waa in la diyaariyaa laba goor sanadkii, iyadoo lagu cadaynayo taariikhda, loona gudbiyo Wasiirka masuulka ka ah dakhliga, wakhtia loo gudbinayana waa taariikhaha waafaqsan sharciga.
- 3) Marka la hello sadaasha lagu qeexay faqradda 2aad ee kor ku xusan, Wasiirka masuulka ka ah dakhliga wuxuu kaga dalban karaa qoraal qofka haysta xuquuqda qodis inuu soo gudbiyo faahfaahin dheeri ah oo ku saabsa saadaasha. Qofka xuquuqda haystaa waa inuu ku keenaa 7 maalmood gudahood marka uu helo dalabka Wasiirka.
- 4) Haddii Mulkiilaha qodista khayraadka uu ogaado xogo markii hore ka qarsoonaa oo la xiriira qodobka (1)(a) waxa ku waajib ah inuu sida ugu dhakhsaha badan xogtaas dheeriga ah Wasiirka ka masuulka ah dakhliga ula wadaago.
- 5) Milkiilaha shirkadda qodista khayraadka dhula hoostiisa ee ku guul daraysta inuu xogtaas dheeriga ah la wadaago Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga waxaa lagu ganaaxayaa markastoo uu jebiyu dalabkaas qadar lacageed oo u dhexeeya \$10,000 (Tobon kun oo doolarka Mareykanka ah) ilaa \$50,000 (Kontan kun oo doolarka Maraykanka ah).
- 6) Xogahaas hoos imanaya Qodobkaan waxaa Wasaaradda masuulka ka ah dakhliga u isticmaalaysaa saadaalinta dakhliga iyo maaraynta maaliyadda dawladda. Haddii kale xogahaas waxaa loola dhaqmayaa shuruudaha ku qoran Qodobka 20 ee Sharciga Maamulka dakhliga ee Tr. 13 ee soo baxay 27 Oktoobar 2019.
- 7) Marka la dhaqan gelinaayo qodobkan, Wasaaradda masuulka ka ah dakhligu waa in ay la shaqaysaa hay'addaha dowladda, sida, hay'adda maamulka batroolka iyo Wasaaradda Batroolka

CUTUBKA 6AAD: Burin iyo Dhaqangal Qodobka 35aad: Burin

Sharcigan wuxuu burinayaa dhammaan qodobbada, farqadaha iyo xarfaha ka hor imaanaya sharciyadda hoos ku xusan:

1. Sharciga Dakhliga Cashuurta Lr. 5 ee soo baxay Nofeember 5, 1966.
2. Xeerka Macdanta Lr. 7 ee soo baxay Janaayo 9, 1984.
3. Sharciga Batroolka Lr. 19 ee soo baxay Febraayo 8, 2020.

Qodobka 36aad: Dhaqangalka Sharcigan

Sharcigan wuxuu dhaqangalayaa markuu ansixiyo Baarlamaanka Federaalka Soomaaliya, Madaxweynaha Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya saxiixo, isla markaana lagu soo saaro faafinta rasmiga ee Jumhuuriyadda.

JADWALKA 1AAD: BATROOLKA

Qaybta I: Xuquuqda Lahaansha Khayraadka

Boqoleyda lagu xisaabinayo Xuquuqda lahaanshaha khayraadka ee Qodobka 4aad waa 5% Batroolka la soo saarey. Waxana lagu qiimeynayaa sida hoos ku xusan.

- 1) Batroolka laga soo saaro Soomaaliya waxa lagu iibini karaa kaliya Doolarka Mareykanka xisaabtiisa sanadkiina waxaa loo soo gudbinayaa si saddexdii biloodba mar ah. Marka la iibiyo qiimihiisa waxa loo jaangoynayaa sida;

Qiiimaha Batroolka la iibshey waa qiiimaha eey ku heshiiyaan shirkadda iibineysa iyo shirkada iibsaneysa waxase u shardiya in labadaas shirkadood in aysan ka dhaxeyn xiriir isu-daneysi ah (Tusaale ahaan in labada shirkadood midkood midda kale 50% iyo in ka badan sahmiyadeeda ay leedahey)

Hadiise labadaas shirkadood uu ka dhexeeyo xiriir isu-daneysi ah waxaa la tixraacayaa Qodobbada ku cad iibka eexda ee ku qeexa jadwalka saddexaad ee hoos ku qoran.

- 2) Marka la xisaabinayo dakhliga lahaanshaha dawladda ee gaaska dabiiciga ah ee la soo saaray waxaa loo qiimanayaa sidan:
  - a) Qiiimaha lagu gaday gaaska soo baxay oo laga gooyey kharashkii lagu dhoofinayey ee la galay goobtii laga soo qaadayey, ama
  - b) Haddii qiiimaynta faqradd hoosaadka a) ay ka yar tahay qiiimaha suuqa lagu kala iibsano waxaa la raacayaa xeerarka cadaaynta qiiimaha laba shirkadood oo is ahi wax u kala iibsadaan, wax kala iibsigaas oo aan waafaqsanayn qiiimaha suuqa.
- 3) Haddii gaaska dabiiciga ah lagu iibiyey heshiis iibeed mudadiisu ka badan tahay hal sano qiiimayntiisa waxaa go'aaminaya hay'adda dakhliga oo kaashanaysa wasiirka masuulka ka ah arrimaha batroolka, heshiis iibeedka waxaa lagu soo saaraya xeer gaar ah, sida ku cad Qodobka 13 ee Sharciga Maaraynta Dakhliga Lr. 13 ee soo baxay 27 October 2019). Qiiimayntaasi waa in ay waafaqsanaato faqradd hoosaadka 2)(b).

QAYBTA II: CASHUURTA MACAASHKA

Boqoleyda lagu bixinayo cashuurta macaashka hawlaha Batroolka waa 30%.

- 1) Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha waa qoondada la ogolaaday in laga gooyo raasimaalkii lagu gatay xuquuqda Batroolka, taasoo buuxisay shuruudihii kharashaadka raasamaalka ee qiiimaynta sanadka. Waxaa soo hoos gelaya wixii intaa la gatay dib loo soo gatay sida uu ku xusan Qodobka 12aad ee Sharcigan.
- 2) Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha ee qiiimaynta sanadlaha ahi waa xaddiga loo jaangooyey sanadkaas ee lagu qeexay Faqradda 3aad ee Qodobkan.
- 3) Cadad kastoo lagu qeexay Faqradda 1aad waxaa loo jaangoynayaa haddii uu qayb ka yahay Qiiimayn sanadlaha cadadkaas la kharash gareeyey iyo sanadaha ku xiga inta ay ka dhamaanayso mudada xuquuqda qandaraaska.
- 4) Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha, qoondadaas waa in la isticmaalaa sanad cashuureedka ay qusayso, lamana isticmaali karo wixii sanadkaas ka danbeeya.
- 5) Haddii la iska iibiyo xuquuq Batrool, sanad cashuureedkaas dhexdiisa qiiimaha Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha wuxuu noqonayaa qiiimaha u dhigma qiiimaha xuquuqda Batroolka.
- 6) Haddii xuquuqda Batroolka hawlhooda ay ka socdaan wax ka baxsan aagag kala duwan Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha waxaa loo kala qaybinayaa aagagaas.
- 7) Wasaaradda mas'uulka ka ah arrimaha Dakhliga oo kaashanaya Wasaaradda mas'uulka ka ah

Batroomka waxay soo saarayaan Xeer Hoosaadyo qeexaya sida aagagaas ku xusan Faqradda 6aad. Qoondada dhiirigelinta maalgashiganadlaha, qaybtuna waxay noqon doontaa sidaan:

- a. Waxay ku salaysnaanaysaa aag kasta oo batroom qiimaha uu suuqa ka joogo,
- b. Waxaa ka mid ah boqoleydii lagu cadeeyey markii la meel marinayey qorshaha qodista iyo horumarinta aagga qandaraaska.

Arrintaas waxaa u shardi ah, marka loo qaybiyo boqoleyda qaybta kaga soo hagaagaysa aaggaas qodista iyo horumarinta laga wado lama bedelayo, haddii dib laga ogolaado aag kale oo qodis iyo horumarin lagu samaynayo boqoleydii waxaa loogu kala qaybinayaa iyadoo la tixraacayo sidii ku cadayd qandaraaska aagga la qodayo.

JADWALKA 2AAD: MACDANTA

Qaybta I: Xuquuqda lahaanshaha macdanta

Xisaabinta boqolayda Xuquuqda lahaanshaha macdanta

- 1) Xisaabinta boqoleyda Xuquuqda lahaanshaha khayraadka waxaa lagu cadeeyey Qodobka 14aad ee Sharcigan, waana marka laga hadlayo Macdanaha lagu soo saaray qandaraaska macdan qodis:
  - a. Dhagaxanta qaaliga ee aan ahayn kuwa aadka u qaaliga waxaa laga qaadayaa 6.5%;
  - b. Dhagaxaanta aadka qaaliga u ah 8%;
  - c. Wixii intaasa an ahayn waxaa laga qaadayaa 3%.
  - d. Macdanta lagu soo saaray heshiis macdaneed oo aan ahayn kuwa kor ku xusan waxaa laga qaadayaa 3%.
- 2) Faqraddan waxay qeexaysaa:

"Biraha qaaliga ah" waa Dahabka, Silver, Platinum, Iridium iyo wixii kale ee ay ku jiraan biraha, haddii ay yihiin wax cadadkoodu iib geli karo.

"Dhagaxaanta qaaliga ah" waxaa loola jeedaa Amber, Amethyst, Beryl, Cat's eye, Chrysolite, dhaymanta, emerald, garnet, opal, ruby, sapphire, turquoise iyo dhammaan wixii la hal maala.

"Dhagaxaanta aadka qaaliga u ah" waxaa loola jeedaa dhagaxaanta qiimahoodu ka sareeyo USD \$500,000 Dollar Wiqiyadiiba (Per Ounce) oo u dhiganta ah 28 gram.

Sida Loo Qiimeynayo Macdanta

- 1) Iyadoo la tixgelinayo faqraddaan, marka la xisaabinayo lahaanshaha dakhliga dawladda ee macdanta waxa lagu qiimaynayaa.
  - a. Qiimaha macdantaas lagu iibiyey oo laga gooyey kharashkii ku baxay suuq geynta, ama
  - b. Haddii qiimahaas lagu iibiyey ee lagu qeexay qiimaha ku cadd Faqradda I(a) uu ka yar yahay qiimaha suuqa ee wax lagu kala iibsado si eexasho ah, waxaa lagu dhaqmayaa si waafaqsan qiimaha suuqa.
- 2) Marka la xisaabinayo Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha, dhagaxa aadka qaaliga u ah qiimayntooda waxaa;
  - a. Lagu jaan goynayaa qiimaha faqradeedka dhagaxa aadka u qaaliga ah ee aan weli la diyaarin.
  - b. Waxaa lagu jaan goynayaa qiimaha ugu sareeya ee lagu kala iibsado dhagaxaan qaaliga ah, heshiiskasoo ay galeen;
    - i. Cidda haysata xuquuqda qodista macdanta, iyo
    - ii. Qiimaynta dawladda ama haddii uusan heshiis jirin iyo
    - iii. Qiimeeye madax banana oo dawladda magacowday; iyo
  - c. Kadib marka laga gooyo 3% qiimihii ugu sareeyey si loo daboolo kharashkii iib geynta ee la galay kadib soo saaristii

- 3) Marka la xisaabinayo Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha biraha aadka u qaaliga ah waxaa lagu qiimanayaa sidaan soo socota:
  - a. Dahabka, qiimaha celcelis ahaan uu dahabku todobaadkaas ka joogo London oo Doolar maraykanka ah;
  - b. Wixii dahab ka soo hara, celcelis ahaan qiimaha ee lagu kala iibsado biraha qaliga ah ee laga soo saaray Soomaaliya todobaadkaas dhexdiisa.
  - c. Labadaas kiis ee ku xusan (a) iyo (b) kay tahayba waxaa laga goynayaa 3% si loo daboolo kharashkii suuq geynta.
- 4) Qiimaha celcelis ahaan lagu caddeeyey Faqradda 3aad xarafka (b) waxaa go'aaminaya Wasaaradda masuulka ka ah arrimaha Macdanta, wuxuuna ku salaysan yahay qiimaha maalin kasta oo todobaadkaas ka mid ah ee lagu kala iibsado macdantaas.
- 5) Haddii macdanaha lagu iibiyey heshiis iibeed mudadiisu ka badan tahay hal sano, qiimayntiisa waxaa go'aaminaya Wasaaradda masuulka ka ah dakhliga oo kaashanaysa Wasaaradda masuulka ka ah arrimaha macdanta, heshiis iibeedka waxaa lagu soo saarayaa xeer gaar ah, sida ku cad Qodobka 131 ee Sharciga Maaraynta Dakhliga Lr. 13 ee soo baxay 27 October 2019). Waxaa laga rajaynayaa hab qiimayntaas in ay waafaqsanaato faqrad hoosaadka (1)(b).

Qaybta II: Cashuurta Macaashka

1) Boqoleyda Cashuurta Macaashka: Qiimaynta cashuurta dakhliga ee hawlaha macdanta waa 30%.

2) Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha ee xuquuqaha macdanta

- a) Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha waa qoondada la ogolaaday in laga gooyo raasamaalkii lagu gatay xuquuqda macdanta, taasoo buuxisay shuruudihii kharashaadka raasamaalka ee qiimaynta sanadka. Waxaa soo hoos gelaya wixii intaa la gatay dib loo soo gatay sida uu qeexayo Qodobka 22aad.
- b) Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha ee qiimaynta sanadlaha ahi waa xaddiga loo jaangooyey sanadkaas ee lagu qeexay faqrad hoosaadka (3).
- c) Cadad kastoo lagu qeexay Faqradda 1aad waxaa loo jaangoynayaa haddii uu qayb ka yahay. Qiimayn sanadlaha cadadkaas la kharash gareeyey iyo sanadaha ku xiga inta ay ka dhamaanayso mudada xuquuqda qandaraaska.
- d) Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha, qoondadaas waa in la isticmaalaa sanad cashuureedka ay qusayso, lamana isticmaali karo wixii sanadkaas ka danbeeya.
- e) Iyadoo la tix raacayo qodobka 22, Haddii la iska iibiyo xuquuq macdanta, sanad cashuureedkaas dhexdiisa qiimaha Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha wuxuu noqonayaa qiimaha u dhigma qiimaha xuquuqda macdanta.

JADWALKA 3AAD: SHARCIYADA CASHUURAHA MACAASHKA

Dadka xiriirku ka dhexeeyo

- 1) Labada daraf oo xiriir ka dhaxaynayo ee sharcigani ka hadlayo waa;
  - a) Cid ayaa cid kale qaraabo la ah;
  - b) Cidbaa cid kale kula ah shuraako ganacsi;
  - c) Cidda iyo shirkad ay cadaynayso Faqradda 2aad ee soo socda; ama
  - d) Haddii uusan soo hoos gelayn Faqraddaha a, b, iyo c ee kor ku xusan, waxaa xiriir laga malaysan karo in uu u danaynayo; -
    - (i) Cid kale; ama
    - (ii) Loo qaadanayo inuu xiriir la leeyahay.
- 2) Xiriirka ka dhexeeya Cid iyo shirkad waa midka buuxinaya shuruudahaan soo socda;

- a) Cidda leh saami le'eg ama ka badan 50% xuquuqda dakhliga, raasumaalka ama awoodda codeed ee shirkadda, ha ahaado;
  - i) Keli ama koox
  - ii) Si toos ah ama si dadban
- b) Qofkaasi waa qof xiriir leh sida ku cad Xarafka (a) ee farqadan.
- 3) Laba daraf kuma sifoobayaan xiriirka lagu qeexay Faqradd(1)(a)(b) **haddii Wasaaradda** Maaliyadda oo mas'uulka ka ah **dakhliga ku** qanacdo in uu qofi qofka kale dantiisa ka shaqaynayn.
- 4) "Qaraabo" waxaa loola jeedaa dadka uu ka dhexeeyo xiriir dhalasho, guur ama korsasho oo gaarsiisan jiilka saddexaad.

Kharashaadka aan laga goyn karin dakhliga la cashuurayo

- 1) Kuwaan soo socda lagama jarayo dakhliga cashuurta:
  - a) Kharashka qoys ama si gaar ah qofku u isticmaalay.
  - b) Kharashaadka ku baxa arrimo musuqmaasuq.
  - c) Macaashka, ganaxyada lacageed ee dawladdu u soo rogtay marka sharci la jebiyo.
  - d) Kharashaad ku baxay waxaan la cashuurayn.
  - e) Raasamaal ka faa'iidaystay Qoondada dhiirigelinta maalgashiga sanadlaha.
  - f) Khasaare ama qiime dhac kasta oo ku yimaadda raasamaalka.
  - g) Lacagahay shirkaduhu bixiyeen markay ku guulaysteen qandaraaska (signing bonus)

Beeca eexda

- 1) Haddii isfaham uu ka dhexeeya dad is leh, mid waliba cashuurta dakhli ee ku waajibtay waa inuu u xisaabiyo si waafaqsan kala iibsiga ama mucaamalo dhex marta sida dadka aan waxba ka dhaxayn.
- 2) Mucaamalada dhex marta dadka aan xiriirku ka dhaxayn waxay qiimaysaa cadadka, sifooyinka, una qaybisaa kharashaadka laga goynayo dakhliga si dad kala madax banana.
- 3) Waxaa la soo rogayaa sharciyo qeexaya faqraddan, waxaana la tix raaci talooyinka caalamiga ah ee arrintaan quseeya.
- 4) Haddii Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga u aragto qof ama sharikadi aysan u hogaansanayn faqrad hoosaadka (1) ee kor ku xusan, waxay bedeli cashuur xisaabedka ay soo gudbisay shirkadaasi, marka ay hawsha ku guda jirtana waxay:
  - a) Dib u qiimanaysaa waxyaalihii ka dhashay wada shaqaynta dadka xiriirka leh oo ay ku jiraan wax kala amaahashada;
  - b) Waxay dib u qiimaynaysaa dakhliga, khasaaraha iyo lacag bixinta iyo
  - c) Kharashaadkii laga jaray dakhliga sidii loo qaybiyey.

Qiimaha ay ku fadhiso hantidu

- 1) Kharashka shirkadi hanti ku soo gadato wuxuu ka kooban yahay;
  - a. Kharashaadkii lagu soo qaatay hantidaas oo ay ku jirto haddii kharashaadkii ku baxay dhismaha, warshadaynta iyo soo saarista hantidaas.
  - b. Kharashaadkii shirkadda kaga baxay wax ka beddelka, dayactirka iyo rakibitaanka hantidaas
  - c. Kharashaadkii shirkadda kaga baxay iibinta hantida, iyo
  - d. kharashaad kasta oo la xariira helidda ama iibinta hantidaas.
- 2) Kharashaadka hantidaas waxaan ka mid ahayn kharashaadka lagu sheegay faqradda (a), (c), (d), (e) ama (f) ee qodobka (10) iyo (20) oo ah kharashka aan laga jarayn faqradda 2aad ee Jadwalka

- ama kharashaadkii ku jiray hanti oo meel kale lagu xisaabiyey.
- 3) Faqradaan, kharashaadka fudud ee uu galay qofka soo iibsanaya ama iibinaya hanti waxaa ka mid ah;
- Kharashaadka xayeysiinta, cashuuraha la xiriira xawilaadda iyo kharashaadka ku baxa lacag wareejinta;
  - Kharashaadka ku baxa qareennada ku difaacaya maxkamadaha lahaanshaha hantida, iyo
  - Mushaaharaadka ay u qaataan khidmadahooda xisaabiyaha, wakiilka, xaraashlaha, dalaalka, la taliyaha, qareenka, sahamiyaha ama qiimeeyaha ee soo hoos gelaya kharashaadka ku xusan faqrad hoosaadyada (a) iyo (b) ee kor ku xusan.

Lacagaha Laga Helay Hantida La Iibiyey

- Qofku qiimaha uu hantida ku iibshey waxaa weeye;
  - Cadadkii uu ka helay wareejinta hantidaas oo ka kooban;
    - Cadadkii uu ka helay wax ka bedelka uu ku sameeyey hantidaas
    - Cadadkii uu ka helay dayactirka hantidaas, iyo
    - Qiimo kastoo loogu balan qaado mustaqbalka

Iibinta Hantida

- Qofkii ah mulkiilaha hanti wuxuu iibinayaa marka;
  - Uu wareejiyo hantidaas, uuna ku wareejiyo qaab iibin, bedelasho, xawilaad, qaybis iwm.
  - Markasta oo uu qofku lahaan waayo hanti horay uu u lahaa
  - Markay soo hoos gasho duruufaha lagu sheegay Qodobka 12(3) iyo 22 (5)
- Iibinta hantida waxaa ka mid ah haddii hantidaas badhkeed la iibsho.

Is waafajinta kharashaadka ku baxay lahaanshaha iyo lacagaha laga helay iibinta hantidaas

- Haddii qof soo iibsado hanti mar keliya ama uu ku soo iibsado heshiis keliya wixii kharash soo iibsigaas ku baxay waa loo qaybinayaa.
- Wixii faa'iido laga helo hantida la iska iibiyey waa loo kala qaybinayaa kharashka ku baxay iibkaas.
- Haddii qof iibiyo qayb ka tirsan hanti kharashka hantidaas waxaa loo xisaabinayaa sidan hoos ku qoran;
  - Waxaa loo kala qaybinayaa qaybta uu gaday iyo qaybta uu weli mulkiyadeeda haysto; iyo
  - Si waafaqsan qiimaha suuqa kadib markuu gado

Ku Bixinta Cashuurta Si Saddex Biloodle Ah

- Qofka ku guda jira hawlaha qodista khayraadka dhulka hoostiisa waxaa ku waajib ah inuu bixiyo cashuuraha dakhliga saddexdii biloodba mar, uuna cashuurtaas ka bixiyo dakhliga ka soo gala qodista khayraadka dhulka hoostiisa iyo dakhliyada kaleba.
- Lacag bixintaas saddex biloodlaha ahi waxay waajib tahay dhamaadka saddexdii biloodba mar ee sanad cashuureedka.
- Sida ku cad faqraddaha qaybta (4) iyo (5), cadadkasta ee sanad cashuureed waxaa loo xisaabinayaa sidaan soo socota; (A-C)/B

Macnaynta:

- A** waa qiyaasta la soo gudbiyey ee ku waajibtay shirkadda inay bixiso cashuur sanadeed
- B** waa cadadka qaybaha harsan ee sanadka; iyo

- C qaybaha cashuureed ee uu ilaa hadda bixiyey.
- 4) Cidda ku waajibtay inuu cashuurta u bixiyo si qayb qayb ah, waa inuu faylkiisa cashuurta u soo gudbiyaa, faylkaas oo ay ku caddahay qiimaha guud ee ku waajibay inuu bixiyo sanadka, isagoo tix raacaya qaab farsameedka ay waajibisay Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga oo ay ku cadahay wakhtiga la bixinayo cashuur qaybeedka ugu horeeya.
  - 5) Shirkadi waxay wax ka beddeli kartaa qiyaastii lagu sheegay faqrad hoosaadka (4) ee kor ku xusan sanad cashuureedka gudihisa keliya haddii aynan ogolaan Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga sida ku cad qodobka (50) ee sharciga maamulka dakhliga Lr. 13 ee soo baxay 27 Oktoobar 2019.
  - 6) Ujeedka faqraddaani waa in Wasaaradda Maaliyadda oo mas'uulka ka ah dakhliga u ogolaan karto in ay shirkadi markay cashuur bixinayso ku qiimayso cashuurtii ay sanadkii hore bixisay oo lagu daray qiime dheeriya oo munaasib ah.

Deganaanshaha Shirkadaha Sida Lagu Aqoonsanayo

Shirkadi Soomaaliya ayey degan tahay sanad cashuureed haddii:

- a. Lagu abuuray Soomaaliya; ama
- b. Sanad cashuureedkaas gudihisa maamulka shirkaddu ay degan yihiin Soomaaliya

